

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ที่ 1 หมอยาพื้นบ้าน

1. ข้อมูลส่วนตัว

- ชื่อ.....นามสกุล.....
- ชื่อเล่น.....อายุ.....อาชีพ.....
- สัญชาติ.....ศาสนา.....
- ที่อยู่ปัจจุบัน
- บ้านเลขที่.....ซอย/ถนน.....ตำบล.....
- อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
- เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ.....
- ประวัติส่วนตัว
- สถานภาพ โสด แต่งงาน
- จำนวนบุตร ไม่มี มี จำนวน.....คน
- การศึกษา.....
-

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นหมอยาพื้นบ้าน

- แรงบันดาลใจในการศึกษาการรักษาโรค
-
-
-
-

- จุดเริ่มต้นในการศึกษา

.....

.....

.....

- วิธีการศึกษาการรักษาโรค

.....

.....

.....

3. แนวทางในการรักษาโรคของหมอยาพื้นบ้าน

- หลักการรักษาของหมอยาพื้นบ้าน

.....

.....

.....

- หลักการวินิจฉัยของโรคของหมอยาพื้นบ้าน

.....

.....

.....

- การนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษา

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ที่ 2 ผู้ป่วยที่เคยรักษาด้วยหมอยาพื้นบ้าน

1. ข้อมูลส่วนตัว

- ชื่อ.....นามสกุล.....
- ชื่อเล่น.....อายุ.....อาชีพ.....
- สัญชาติ.....ศาสนา.....
- ที่อยู่ปัจจุบัน
 - บ้านเลขที่.....ซอย/ถนน.....ตำบล.....
 - อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 - เบอร์โทรศัพท์ต่อ.....
- ประวัติส่วนตัว

สถานภาพ	☐ โสด	☐ แต่งงาน
จำนวนบุตร	☐ ไม่มี	☐ จำนวน.....คน
การศึกษา.....		
.....		

2. ประวัติการเจ็บป่วย

- สาเหตุที่ป่วย
 -
 -
 -
- ลักษณะอาการที่ป่วย
 -
 -
 -

- ระยะเวลาการเจ็บป่วย

.....

.....

.....

3. การรักษา (กรณีที่มีการรักษาโดยวิธีที่ไม่ใช่ยาสมุนไพร)

.....

.....

.....

4. การรักษาด้วยสมุนไพร (หมอเล็ก, ครูสมชาย)

- วิธีการรักษา

.....

.....

.....

- ผลที่ได้จากการรักษา

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ภาพและรายละเอียดสมุนไพรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติโดยคุณหมิง

ภาพที่ 1 แสดง ดอก ใบ ขนาดใบ ของกะระระร้อน

กะระระร้อน

ชื่อพื้นเมือง การะการ้อน (ภาคกลาง) เอื้องด้ามขำม (ลำปาง) เอื้องปากเป็ด (เชียงใหม่)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cymbidium aloifolium* (L) Sw. EO

วงศ์ Orchidaceae

ลักษณะ เป็นกล้วยไม้หิน และเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวเรียงซ้อนสลับช่อดอกห้อยลงขนาดใบ จากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 3.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 48.5 ซม. ดอกสีน้ำตาลอมแดง ขอบขาวแต่ละดอกมีใบประดับขนาดเล็กรองรับ ผลรูปทรงกระบอกเป็นพู่ 5 พู่ ผิวผลเรียบ สีเขียวอมเหลือง (นิจศิริ เรื่อง รังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบสด นำไปลนไฟให้นุ่มแล้วบีบเอาน้ำหยอดหู แก้อู้อาหารหนัก (นิจศิริ เรื่อง รังษี และคณะ, 2547)

แหล่งสำรวจ บริเวณคอกคุณหมิง

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะของกะเรกะร้อน

ที่มา : กะเรกะร้อน, http://www.plant.ac.cn/dan_tu/31/24974.htm, 2551

ภาพที่ 3 แสดง ราก ใบ ขนาดใบ และลักษณะของกระต่ายไม้

กระต่ายไม้

ชื่อพื้นเมือง กะปรอกหัวลง กูดตีนปง (เหนือ) หัววาว ใบหูช้าง สไบนาง (กาญจนบุรี) กูดอ้อม กูดไม้ (เหนือ) กะปรอกวาว หัววาว (ปัตตานี) เดกาโล๊ะ (มลายู)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Drynaria quercifolia* (L) Sm.EF

วงศ์ Polypodiaceae

ลักษณะ เป็นพืชเกาะตามต้นไม้หรือแผ่นหิน ใบใหญ่แข็งหุ้มห่อตัวไว้หนึ่งใบมีใบแข็งติดกันคล้ายใบเฟิร์น เป็นแฉกๆ งอกออกจากหัว ใบจากตัวอย่างที่เก็บมีความยาวเฉลี่ยประมาณ 22.5 ซม. หัวยาวเหมือนปลิงมีขนสีน้ำตาลหุ้มอยู่จากตัวอย่างยาว 25 ซม. พบอยู่ตามป่าดิบชื้นทั่วประเทศ ขยายพันธุ์โดยสปอร์และแยกหน่อ (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ หัว รสจืด ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้เบาหวาน ขับพยาธิ แก้ไตพิการ แก้แผลพุพอง แผลเนื้อร้าย ขับระดู कुमธาตุ (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งสำรวจ บริเวณทางข้ามคุดหมิง

ภาพที่ 4 แสดง ใบ ลำต้น ผล ดอกและขนาดใบของกระเจียน

ที่มา : รูปดอกและผลกระเจียน, <http://www.rmuti.ac.th/support/nongrawiang/index01/inde9>, 2551

กระเจียน

ชื่อพื้นเมือง สะแกแสง ส้มกลีบ เนา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cananga Latifolia* (Hook.f.& Thomson) Finet & Gafnep. T

วงศ์ Annonaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ลำต้นตั้งตรงสูง ใบเดี่ยวรูปหอก ปลายแหลม จากตัวอย่างขนาดใบยาวเฉลี่ย 10.4 ซม. กว้างเฉลี่ย 5.6 ซม. เปลือกต้นสีน้ำตาล เนื้อไม้อ่อนดอก เดี่ยวสีเขียว ผลกลมรีเป็นกลุ่มกลมสีเขียว เมื่อผลแก่สีแดง (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ ราก ใช้ปรุงเป็นยาแก้ช้ำ คุมกำเนิดในสตรี บำรุงกำลังสำหรับบุรุษ และแก้ไข้ (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 5 แสดง เถา ดอก ฝัก ใบและขนาดใบของกระไคลิง

ที่มา : รูปฝักและดอกกระไคลิง, <http://www.kanchanapisek.or.th>, 2551

กระไคลิง

ชื่อพื้นเมือง เถากระไคลิง กระไคเต่า ไชคหนุ่ย (ชัยภูมิ) มะลีมคำ (เชียงใหม่)

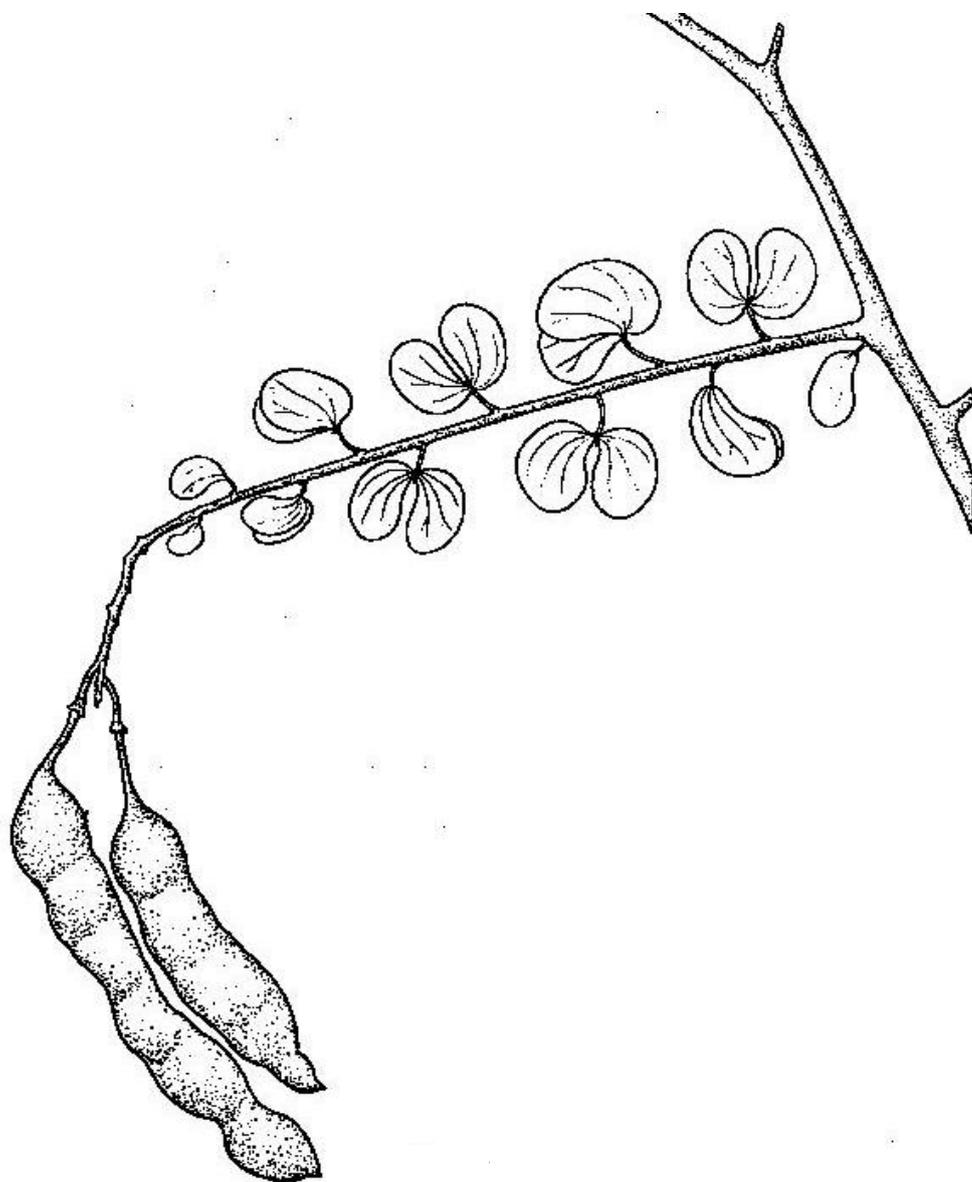
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia scandens* L. var. *horsfieldii* (Miq.) K. & S.S. Larsen

วงศ์ Leguminosae – Caesalpinioideae

ลักษณะ ไม้เถาเนื้อแข็งขนาดใหญ่ ขึ้นพาดพันตามเรือนยอดของต้นไม้ไปได้ไกล เถาแก่แข็งแรงเหนียวแบน โค้งไปมาเป็นลอนสม่ำเสมอลักษณะเป็นขั้นๆ คล้ายบันได กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยงใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือรูปพัด ใบจากตัวอย่างที่เก็บกว้างเฉลี่ย 4.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.3 ซม. ใบที่ส่วนปลายเว้าลึกลงมาก่อนใบแผ่นใบมีลักษณะเป็น 2 แฉก โคนใบกว้าง มักเว้าเล็กน้อยที่รอยต่อก้าน ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงยาวออกที่ปลายกิ่ง มีแตกแขนงน้อย แต่ละแขนงมีดอกเล็กจำนวนมากกลีบเลี้ยง 5 กลีบติดกันคล้ายรูปถ้วยกลีบดอก 5 กลีบสีขาวอมเหลืองแยกกันคล้ายรูปพัด ก้านกลีบดอกสั้น ขนาดเล็กกว่ารังไข่ก้านสั้นฝักแบนรูปรีหรือรูปไข่แกมรี ฝักแก่สีน้ำตาลแดงปลายมนมีติ่งแหลมสั้นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

สรรพคุณ นำเลี้ยวจากเถากระไคลิงบรรเทาอาการไอ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ทางข้ามดอยคุณหมิง

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะของกระไดลิง

ที่มา : กระไดลิง, <http://www.nationaalherbarium.nl/ThaiEuph/images/ThImageS/Suremult, 2551>

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะของกล้วยผา

กล้วยผา

ชื่อพื้นเมือง กล้วยผา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ensete superbum* Roxb. Cheesman

วงศ์ Musaceae

ลักษณะ เป็นไม้ล้มลุก ใบเป็นแผ่นยาวเส้นใบขนานกัน ดอกเป็นช่อ เรียกหัวปลี ผลเป็นหวีติดต่อกันเป็นเครือ ขนาดของผลจากตัวอย่างยาวเฉลี่ย 6.7 ซม. มีเมล็ดมาก เมล็ดใหญ่ สีดำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

สรรพคุณ ยาง รสฝาด สมานแผล ห้ามเลือด ผลดิบ รสฝาด ทั้งเปลือกหั่นตากแห้ง บดเป็นผงชงน้ำร้อน รักษาแผลในกระเพาะอาหาร แก้ท้องเสียเรื้อรังซึ่งทำให้อาหารไม่ย่อย ผลกล้วยดิบทั้งเปลือกใช้โรย รักษาแผลเรื้อรัง แผลเน่าเปื่อย แผลติดเชื้อต่าง ๆ ผลสุก รสหวาน ระบายอุจจาระ บำรุงร่างกาย รักษาแผลในกระเพาะอาหาร เปลือกลูกดิบ รสฝาด สมานแผล เปลือกกล้วยหอมสุก เอาด้านในทาแก้เท้าแตก หัวปลี รสฝาดแก้โรคกระเพาะอาหารถ้าได้ แก้โรคโลหิตจาง ลดน้ำตาลในเลือด รักษาโรคเบาหวาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2547)

แหล่งที่สำรวจ บนดอยคุณหมิง

ภาพที่ 8 แสดงลักษณะ หัว ฝัก ดอก ใบและขนาดใบของกลอย

ที่มา : รูปดอกและผลกลอย, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=298309>, 2551

กลอย

ชื่อพื้นเมือง กลอย กลอยข้าวเหนียว กลอยนกก

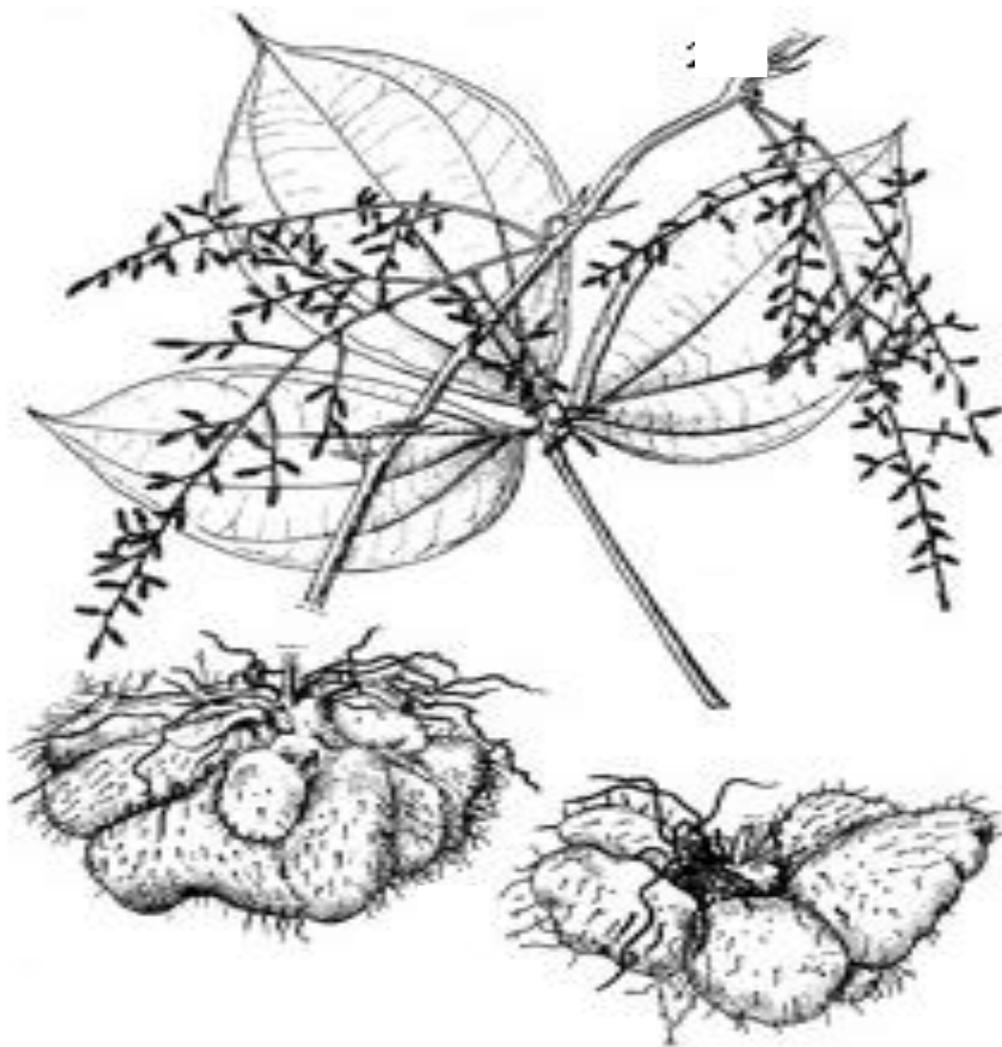
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea hispida* Dennst. var. *hispida* HC

วงศ์ Dioscoreaceae

ลักษณะ เป็นไม้จำพวกหัว ต้นเป็นเถาเลื้อนไปตามดินหรือพาดพันต้นไม้อื่น ใบย่อย 3 ใบ คล้ายถั่วขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 7.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 11.3 ซม. มีหนามแหลมตลอดเถา ดอกเล็ก ๆ สีเขียวอ่อน เป็นช่อระย้า ผลแห้งมีปีก 3 ปีก (สุทธิ วรศิรินิมิต, 2549)

สรรพคุณ ราก บดให้ละเอียดผสมน้ำมันมะพร้าว ใบยาสูบ ใบลำโพง ใช้ทาพอกแผล หัวในดิน หั่นบางๆ แช่น้ำทิ้งไว้ในทางน้ำไหลสัก 2 – 3 วัน ล้างให้สะอาด ต้มแก่น้ำเหลืองเสีย ขับปัสสาวะ แก้ปวดตามข้อ ฝีมะม่วง (สุทธิ วรศิรินิมิต, 2549)

แหล่งที่สำรวจ วิมารลอย

รูปที่ 9 แสดงลักษณะ หัว ใบ และดอกของกลอย

ที่มา : กลอย, <http://www.phylodiversity.net/borneo/delta/Picture.htm>, 2551

ภาพที่ 10 แสดงลักษณะ ดอก ผล ลำต้น ใบ และขนาดใบของชันทองพญาบาท

ที่มา : รูปดอกและผลชันทองพญาบาท, http://www.rmuti.ac.th/support/nongrawiang/index01/index9/plant_species.htm , 2551

ชันทองพญาบาท

ชื่อพื้นเมือง ลูกหิน ขนุนคง ข้าวตาก ขุนทอง มะลูกเหลื่อม ชันทอง มะลูกคง ลูกไส

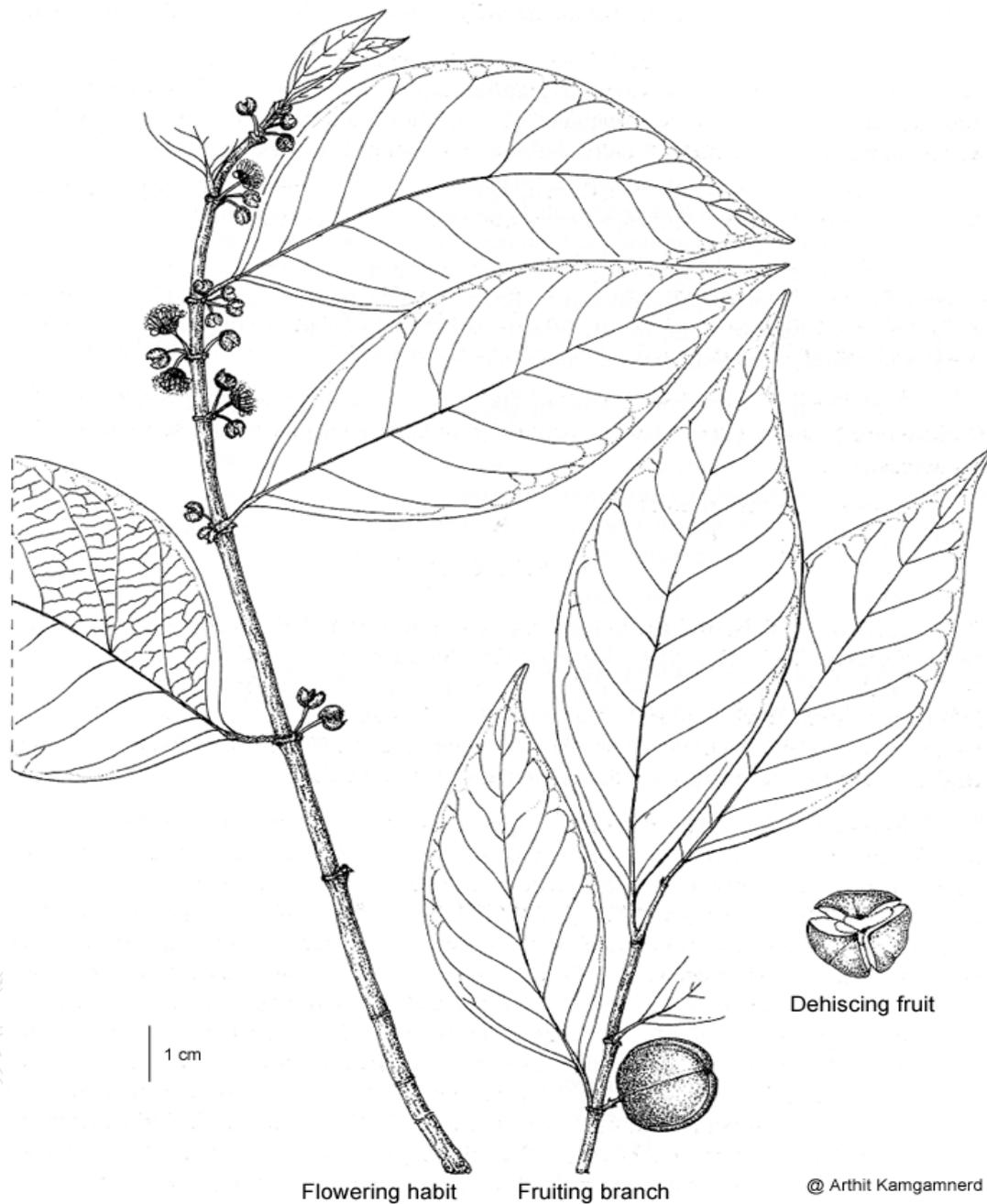
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Suregada multiflorum* Baill

วงศ์ Euphorblaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง กิ่งก้านกลม เปลือกเกลี้ยง สีเทาใบเดี่ยว ออกตรงข้าม เป็นคู่ๆ รูปหอก ขอบหยัก โคนใบแหลม เส้นใบขนานกันเป็นคู่ๆ จากตัวอย่างใบกว้างเฉลี่ย 5 ซม. ยาวเฉลี่ย 12.3 ซม. เป็นร่องลึก ดอกเล็ก ๆ เป็นช่อแผ่ออก ผลกลมเท่าลูกพุทรา มี 3 พู สีแดงออกส้ม เมื่อแก่จะแตกออก (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ เปลือกต้น รสเมาเบื่อแก้ลมเป็นพิษแก้ประดง บวมในกระดูก ฆ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้มะเร็ง คุดทะราด กลาก เกลื้อน โรคผิวหนังทุกชนิด แก้กามโรค แก้โรคตับพิการ เนื้อไม้ รักษาอาการพิษในกระดูก ประดง รักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และกามโรค (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ทาซึนถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 11 แสดงลักษณะ ใบ ดอก ผลของชันทองพญาบาท

ที่มา : ชันทองพญาบาท, <http://www.nationalherbarium.nl/ThaiEuph/images/ThImageS/Suremult>,

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะ ผล ดอก ลำต้น ใบ และขนาดใบของข่อย

ข่อย

ชื่อพื้นเมือง ข่อย ส้มฝ่อ กักไม้ฝอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Streblus asper* Lour. T

วงศ์ Moraceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง เปลือกบางเกลี้ยงสีออกเทาอมเขียวแตกกิ่งก้านเป็นพุ่ม ทึบใบเดี่ยวเล็กรูปไข่ หนาสากเหมือนกระดาษทรายขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 3.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 8.9 ซม. ดอกตัวผู้เป็นช่อมีก้านสั้นสีเหลืองอมเขียวออกขาว ดอกตัวเมียเป็นคู่ ๆ ก้านยาวสีเขียว ผลเล็กสีเขียวเมื่อสุกมีสีเหลืองปนนิ่มใส เนื้อรสหวาน กินได้ เมล็ดแข็งกลมเท่าเมล็ดพริกไทย (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบ รสเมาฝื่อนตำผสมข้าวสารคั้นเอาน้ำดื่มประมาณครึ่งถ้วยชาทำให้อาเจียน ถอนพิษยาเบื่อเมาหรืออาหารแสลงดื่มน้ำดื่ม ช่วยระบายท้อง แก้ปวดท้องขณะมีประจำเดือนแก้ปวดเมื่อย เปลือกต้นรสเมาฝาดขมดื่มน้ำดื่มแก้พยาธิผิวหนังแก้โรคเรื้อนแก้มะเร็งอมบัวปากแก้ปวดฟันแก้รำมะนาดรักษาฟันให้แข็งแรง รากมีรสเมาฝาดขม รักษาบาดแผล (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 13 แสดงลักษณะ ดอก ฝัก ลำต้น ใบ และขนาดใบของกงคาเดียด

กงคาเดียด

ชื่อพื้นเมือง ขนาดเล็ก หนามน้อย ตะโลกงคา ช้างเผือก สมุยกุย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Arfeuillea arborescens* Pierre T

วงศ์ Sapindaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบคล้ายใบมะเฟือง รูปไข่ ปลายเรียวแหลม ออกตามซ้ามกันๆ จากตัวอย่างใบมีความกว้างเฉลี่ย 2.5 ซม. และความยาวเฉลี่ย 3.7 ซม. ส่วนตรงก้านใบนั้นจะสั้น ใบจะมีลักษณะบางและอ่อน จะมีขนาดไม่เท่ากัน ดอก ออกเป็นช่อ ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยสีขาว กลีบดอก 5 กลีบ กลีบเลี้ยงมีขนาดใหญ่กว่ากลีบดอกมีสีน้ำตาลอมแดง ผล รูปทรงรีปลายผลและขั้วผลแหลมมีปีก 3 ปีก (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ เปลือกต้น รสเย็นติดจะฝาดขม แก้คัน แสบร้อนตามผิวหนัง แก้ซาง ตัวร้อน แก้ร้อนในกระหายน้ำ ดับพิษไข้ แก้ไอเจริญอาหาร เนื้อไม้ รสเย็นฝาด ขมฆ่าพยาธิ แก้ซางตัวร้อน แก้แสบตามผิวหนัง แก้พิษในกระหายน้ำ ดับพิษไข้ เจริญอาหาร (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณอ่างน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 14 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ฝัก ใบและขนาดใบของແຫງຄ່າງ

ແຫງຄ່າງ

ชื่อพื้นเมือง แคนน (ภาคเหนือ) แคมบิด (เลย) แคนหัวหมู (นครราชสีมา)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Markhamia stipaiata* (Wall.) Seem

วงศ์ Bignoniaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นมักคดงอเรื้อนยอดมักเป็น พุ่มกลม ทึบ ตามกิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลและมีช่องระบายอากาศทั่วไป ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกช่อใบออกตรงข้ามกัน เนื้อใบหนาหลังใบเกลี้ยงท้องใบมีขนสาก ๆ เส้นใบย่อยแบบเส้นชั้นบันไดขนาดใบจากตัวอย่าง กว้างเฉลี่ย 8.3 ซม. ยาวเฉลี่ย 12.1 ซม. ดอกสีขาวออกรวมกันเป็นช่อโตๆตามปลายกิ่งช่อจะตั้งชี้ขึ้น โคนกลีบฐานดอกติดกันเป็นถ้วยปลายแยกเป็นแฉกเล็กบ้างใหญ่บ้างรวม 5 แฉกด้านนอกมีขนสีน้ำตาลแดงหนาแน่นกลีบดอก ส่วนด้านในเกลี้ยง กลีบดอกเป็นหลอด รั้งไขรูปทรงกระบอกและบิด เบี้ยวมีขนคลุมแน่น ผลเป็นผลเดี่ยวชนิดผลแห้งเป็นฝักรูปทรงกระบอกแต่โค้งงอเหมือนหางค่าง เมล็ดแบน มีเยื่อบาง ๆ ตามขอบคล้ายปีก (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืดท้องเฟ้อ เมล็ดแก้โรคชก บำรุงโลหิต ขับเสหะ ใบตำพอกรักษาแผล (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งสำรวจ บริเวณจุดนั่งพัก

ภาพที่15 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ใบ และขนาดใบของจิวป่า

จิวป่า

ชื่อพื้นเมือง จิวป่า นุ่นป่า ไกร

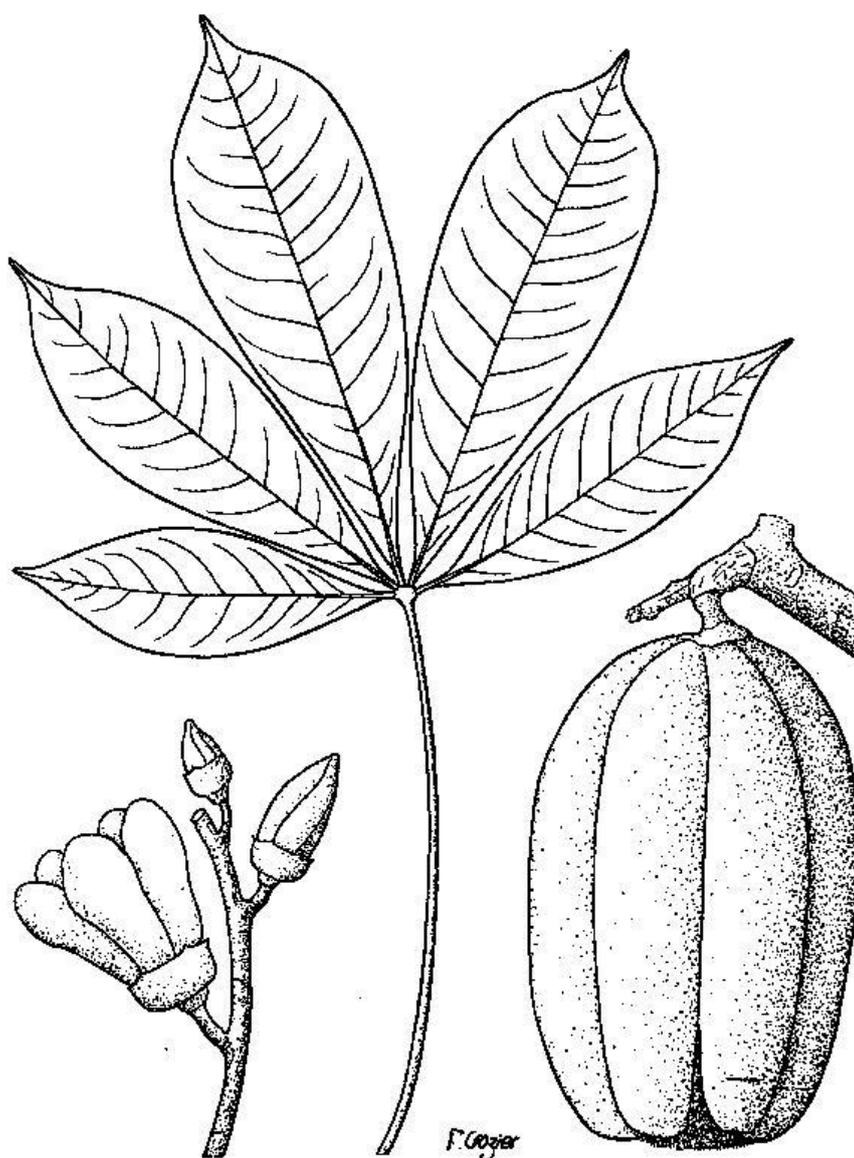
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bombyx anceps* Pierre var. *anceps* T

วงศ์ Bombacaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบประกอบรูปมือ ขนาดเท่าฝ่ามือขนาดใบจากตัวอย่าง กว้างเฉลี่ย 6.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 8 ซม. ลำต้นกลมตั้งตรงเปลือกมีหนามแหลมคม สีดำตลอดลำต้น ดอกสีขาวกลีบออกกระจายทั่วเรือนยอดที่กำลังผลัดใบ กลีบเลี้ยงสีเขียวสด กลีบดอกโค้งงอไปด้านหลัง ปิดส่วนของกลีบเลี้ยงมีขนละเอียดด้านนอก เกสรผู้สีขาว 250-300 อัน แยกเป็นกลุ่มและเชื่อมเป็นหลอดด้านล่างห่อหุ้มก้านเกสรตัวเมียสีชมพูอมม่วงปลายแยกเป็น 5 แฉกซึ่งอยู่ชิดติดกับผล ผลขอบขนาน โค้งงอเล็กน้อยมีสันตื้นๆเกิดตามป่าเบญจพรรณและป่าโปร่งทั่วไป (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

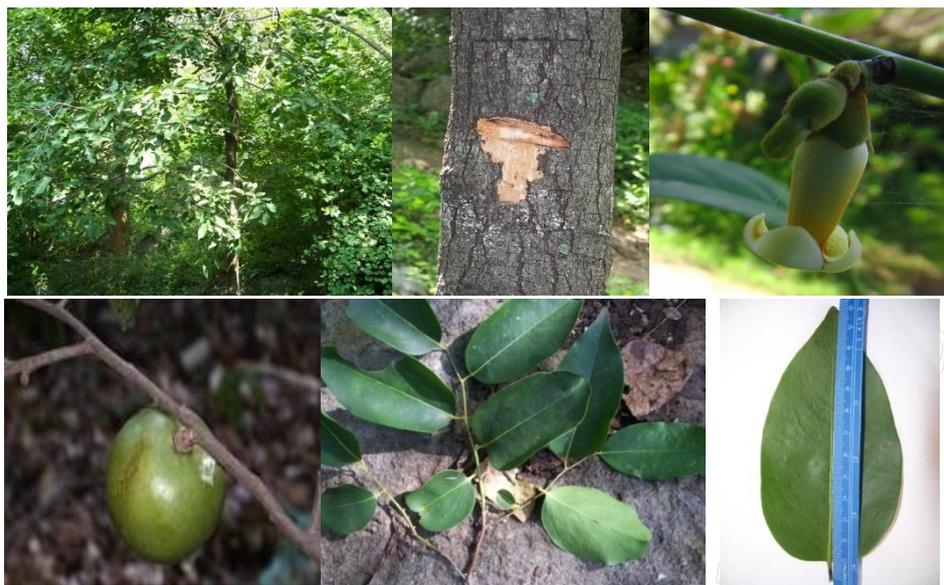
สรรพคุณ เปลือกต้น ผสมเปลือกต้นนุ่น ต้มน้ำดื่มแก้อาหารเป็นพิษ (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ อ่างน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 16 แสดงลักษณะของ ดอก ใบ และผลของจิวป่า

ที่มา : จิวป่า, http://www.metafro.be/prelude/prelude_pic/HA06Bombax_costatum.jpg, 2551

ภาพที่ 17 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของจันทง

จันทง

ชื่อพื้นเมือง จันทง จันทป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros dasyphylla* Kurz ST

วงศ์ Ebenaceae

ลักษณะ เป็น ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบเดี่ยวรูปขอบขนาน ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 8.7 ซม. ยาวเฉลี่ย 13.2 ซม. เจริญจัดหนาทึบ ยอดอ่อนมีขนสีแดงปกคลุมเปลือกต้นสีดำ เนื้อไม้สีขาว นวล ออกเป็นช่อขนาดเล็กมีกลิ่นหอม ผลกลมโตสีเหลืองเมื่อสุก (<http://qsbg.thaigov.net/plant/marsti-s.htm> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ เนื้อไม้และแก่น รสขมหวาน ต้มน้ำดื่ม บำรุงประสาท บำรุงเนื้อหนังให้สดชื่น แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ตับปอดและดีพิการ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ ลูกสุก รสฝาดหวาน กินสด แก้อาการนอนไม่หลับ แก้ท้องเสีย บำรุงประสาท (<http://qsbg.thaigov.net/plant/marsti-s.htm> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณจันทงพัก

ภาพที่ 18 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล และเมล็ดของจันทนา

จันทนา

ชื่อพื้นบ้าน จันทนา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tarenna hoensis* Pit.S

วงศ์ Rubiaceae

ลักษณะ เป็นไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรีหรือวงรีแกมขอบขนาน ผิวใบด้านบนเรียบเป็นมัน ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 5.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 7.2 ซม. ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยจำนวนมาก กลีบดอกสีขาวมีกลิ่นหอม ผลสดฉ่ำน้ำสีเขียวเข้ม (สุธี วรศิรินิมิต, 2549)

สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ปวด ตับ ดีพิการ แก้ร้อนใน ระบายน้ำ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ บำรุงธาตุไฟ และบำรุงประสาท ผิวหนัง ตับ ปวด (สุธี วรศิรินิมิต, 2549)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณจุนั่งพัก

ภาพที่ 19 แสดงลักษณะ ใบ ดอก ผล ลำต้น และแก่นของจันทร์แดง

จันทร์แดง

ชื่อพื้นเมือง จันทร์แดง จันแดง จันผา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dracaena loureire* Gagnep. S/ST

วงศ์ Dracaenaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นตรง ใบเดี่ยวแตกออกที่ยอดเป็นกระจุก เรียวยาว ปลายแหลม ดอกขนาดเล็ก สีขาวเป็นช่อพวงโต ผลเป็นพวงคล้ายหมากเล็กๆ แก่นสีแดง พบตามป่าเขาแล้งทั่วไป พบมากตามเขาหินปูน (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ แก่น รสขมเย็นฝาดเล็กน้อย แก้ไออันเกิดจากชางและดี บำรุงหัวใจ แก้เลือดตามไรฟัน แก้ไข้เพื่อดีพิการ แก้บาดแผล (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ดอยคุณหมิง

ภาพที่ 20 แสดงลักษณะ ต้น ผล ดอก ใบ และขนาดใบของแจง

แจง

ชื่อพื้นเมือง แจง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Maerua siamensis* (Kurz) Pax T

วงศ์ Capparaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบประกอบรูปนิ้วมือใบย่อย 3 - 5 ใบ รูปหอกเรียวยาวเล็ก ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 1.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.7 ซม. สีเขียวเข้ม ดอก ๆ สีขาว ออกที่ปลายกิ่ง ผลกลมเท่าหัวแม่มือ สีเหลือง เกิดตามป่าดงดิบแล้งและโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (ยุทธนาทองบุญเกื้อ และคณะ, 2546)

สรรพคุณ ราก เป็นยาบำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ แก้ปวดเมื่อย ใบ ตำสีฟันทำให้ฟันทน แก้ไข้ (จรุงฤทธิ์ ต่อเจริญ, 2539)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณฟอสซิส

ภาพที่ 21 แสดงลักษณะ เถา ราก ดอก ผล ใบ และขนาดใบของชิงช้าชาติ

ชิงช้าชาติ

ชื่อพื้นเมือง บอระเพ็ดตัวผู้, ชิงช้าชาติ, จุงระริงตัวพ่อ, เครือหางหนู

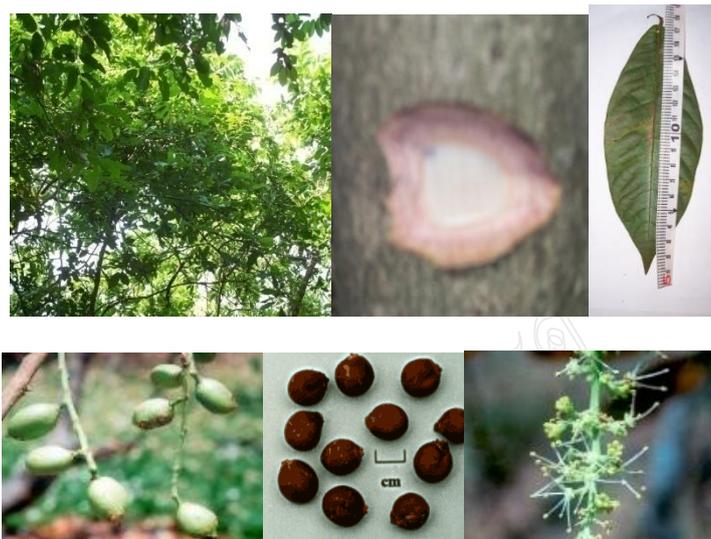
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tinospora baenzigeri* Forman C

วงศ์ Menispermaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาเหมือนบอระเพ็ด แต่ผิวเกลี้ยงไม่มีตุ่ม ใบเดี่ยวรูปหัวใจสีเขียว ฐานใบมีปุ่มเล็ก ๆ 2 ปุ่ม ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 14.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 12.3 ซม. ดอกตัวผู้เป็นช่อเล็ก สีเหลือง ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยว ผลกลมเป็นมัน น้ำนม เมล็ดโค้งเหมือนพระจันทร์เสี้ยว (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบรสขมเมา แก้มะเร็ง ชำพยาธิแก้ผิวหนัง แก้ปวดอนพิษบำรุงน้ำดีแก้ดีพิการบดผสมน้ำผึ้งทาแผลใบอ่อนบดผสมนมทาแก้ไฟลามทุ่ง ดอก รสขมเมา ขับพยาธิแก้ปวดฟัน เถา รสขมเย็น แก้พิษฝีดาษ ไข้กาฬ ไข้เหนือ แก้ฝี ไข้กาฬ ไข้เหนือ แก้ฝีกาฬ บำรุงกำลัง เจริญธาตุเจริญอาหาร ทำให้เลือดเย็น ราก รสขมเย็นแก้ไข้ที่มีพิษร้อนทำให้อาเจียนอย่างแรง (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นอุ้งวิมารลอย

ภาพที่ 22 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล เมล็ด และขนาดใบของตะคร้อ

ตะคร้อ

ชื่อพื้นเมือง คือ เคาะ โจ๊ก คอส้ม เคาะโจ๊ก มะโจ๊ก มะเคาะ ไม้ตะคร้อ ซะอู่เส็ก ไม้เคาะ (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) กาซ้อ กาซ่อง คู้ย (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Schleichera oleosa* (Lour.) Oken

วงศ์ Sapindaceae

ลักษณะ ตะคร้อเป็น ไม้ต้น ผลัดใบ เปลือกสีน้ำตาลเทา หรือสีดำ แตกเป็นสะเก็ดเล็กน้อย ใบ ประกอบแบบขนนก เรียงสลับ มีใบย่อย 2-4 คู่ เรียงตรงข้าม บางครั้งเชื่อมกัน แผ่นใบย่อยรูปรี ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.1 ซม. ยาวเฉลี่ย 17.1 ซม. คู่ล่างเล็กกว่าคู่บน ปลายเว้าตื้น ถึงมน เป็นติ่งสั้นๆ โคนเบี้ยว ผิวใบด้านบนค่อนข้างเกลี้ยง ด้านล่างมีขน ดอก เล็ก สีเหลืองนวล หรือเขียวอ่อน กลิ่นหอม ออกเป็นช่อยาวถึง ผล รูปไข่กว้าง ถึงค่อนข้างกลม เมื่อแก่สุกสีเหลือง เมล็ดมีเชื้อหุ้มสีเหลือง (นิจิติริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ เปลือก สมานท้องแก้ท้องร่วง น้ำมันในเมล็ด แก้ผมร่วน (นิจิติริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ หน้าถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 23 แสดงลักษณะ ใบ ดอก ผล และต้นของตะคร้อ

ที่มา : ตะคร้อ, <http://www.kehati.or.id/florakita/img/0001510.jpg>, 2551

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของตานดำ

ตานดำ

ชื่อพื้นเมือง ตานส้าน มะเกลือป่า มะเกลือกา ถ่านไฟ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros montana* Roxb.T

วงศ์ Ebenaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบคล้ายใบมะเกลือแต่ใหญ่กว่าขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 9.8 ซม. เปลือกสีดำเหมือนถ่านดอกสีขาวมี 5 กลีบ มีฐานรองดอกสีเขียว ผลเหมือนลูกมะเกลือมีสีเขียว อยู่ในตระกูลเดียวกับมะพลับ พบตามป่าดงดิบแล้ง และป่าโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (เมธีณี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ เนื้อไม้ สด ราก รสเมาเบื่อเย็น ขับพยาธิ ไล่เดือน ตัวตืด แก้พิษตานซาง แก้ผอมแห้ง ละลายในข้อ (เมธีณี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณจุดนั่งพัก

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะ ต้น ดอก ผล และใบของ โทงเทง

โทงเทง

ชื่อพื้นเมือง โทงเทง ต้อมต้อก ปาตอมต้อก ตะงหลังเช้า ปุงปิง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Physalis angulata* L.

ชื่อวงศ์ Solanaceae

ลักษณะ ลำต้นตั้งตรงแตกกิ่งก้านมาก เปลือกเกลี้ยงสีเขียว ใบ เป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับตามกิ่งและต้น ใบ รูปทรงรี ขนาดใบยาวกว้างเฉลี่ย 4 ซม. ยาวเฉลี่ย 6.2 ซม. โคนใบมน มีเว้าเล็กน้อย ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ มีเส้นแขนงใบ 5 คู่ ดอก ออกเป็นช่อเดี่ยวตามซอกใบ โกล้ปลายกิ่ง ดอกตูมรูปทรงรี ปลายแหลม เวลาบานเป็นรูปแตรหรือระฆัง ค่อนข้างใหญ่ กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน 5 กลีบ กลีบสีเหลืองมี 5 แฉก โคนติดกัน กลางดอกมีเกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่กับฐานกลีบดอก ผล คล้ายถุงลม รูปทรงรี จะออกเหลืองสีเขียว พอแก่จะแห้งมีสีน้ำตาลด้านในมีหลายเมล็ด ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ราก แก้เบาหวาน ขับปัสสาวะ แก้ปวดศีรษะ ต้น แก้ไอ แก้ไข้ ใบ เป็นยาระบาย แก้ปวดศีรษะ ทั้งต้น แก้ตาลขโมย แก้หลอดลมอักเสบ รักษาฝี แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้นมอักเสบ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ อู่ฉิมารลอย

ภาพที่ 26 แสดงลักษณะของโทงเทง

ที่มา : โทงเทง, http://en.wikipedia.org/wiki/Physalis_angulata, 2551

ภาพที่ 27 แสดงลักษณะ ต้น ดอก ใบ และขนาดใบของนมตำเลีย

ที่มา : ดอกนมตำเลีย, <http://my.dekd.com/maranta/story/viewlongc.php?id=209153&chapter=10,2551>

นมตำเลีย

ชื่อพื้นเมือง น้่อมะต้อม ชั่วกิ่งฮวย

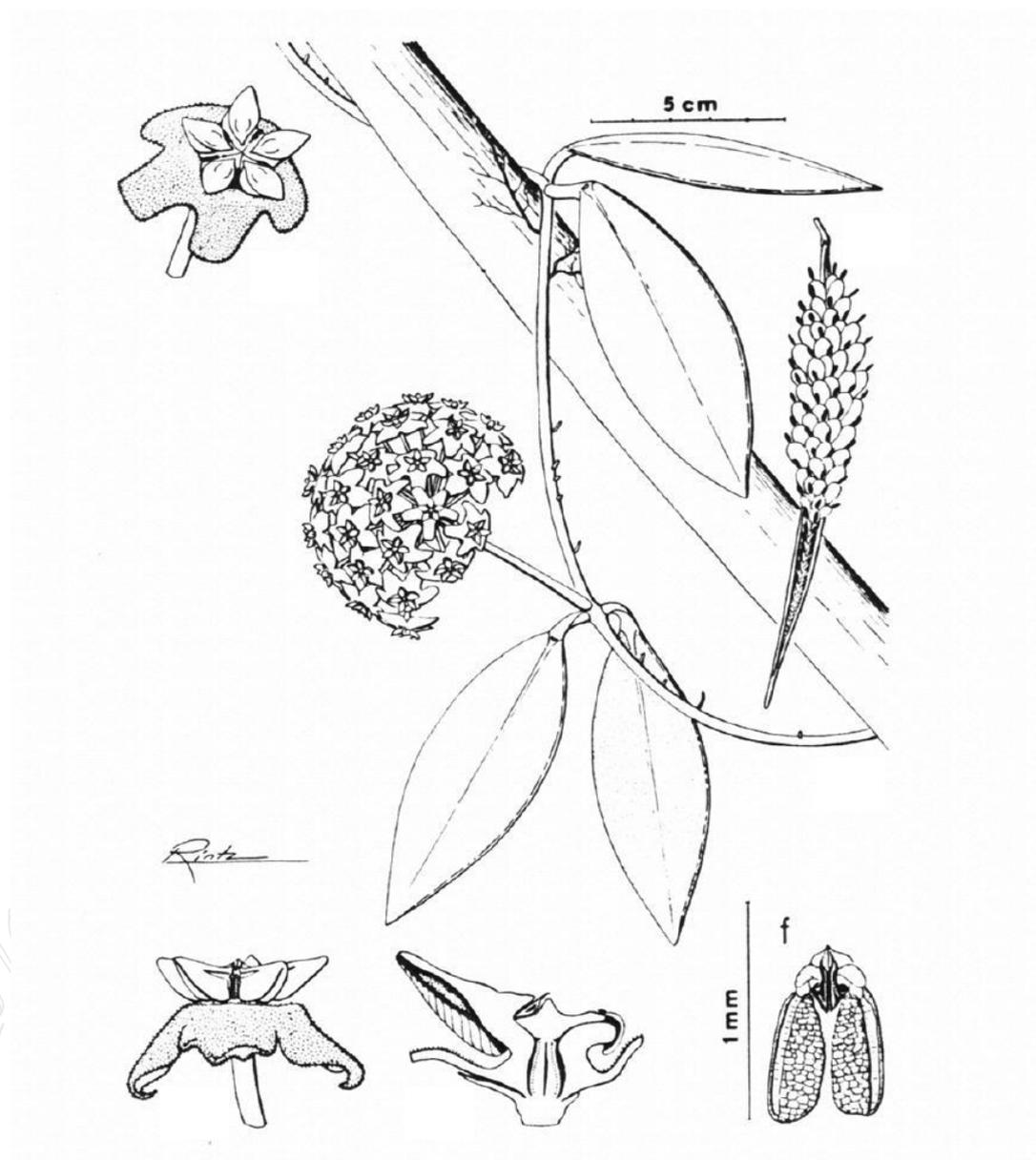
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hoya ovalifolia* Wight & Arn.

วงศ์ Asclepiadaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาเลื้อยเกาะตามต้นอื่น ใบเดี่ยวออกเป็นคู่ ๆ หนาเรียบมัน มีทั้งกลมรูปหัวใจปลายเว้า มียางสีขาว ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.7 ซม. ยาวเฉลี่ย 8.6 ซม. ดอกช่อพวงกลมเป็นระเบียบสีขาวแกมสีชมพู ออกตามง่ามใบ ฝักกลมเล็ก มีขนปกคลุม (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2542)

สรรพคุณ ยางจากต้น นำมาปรุงเป็นยาขับปัสสาวะ (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ บนดอยคุณหมิง

ภาพที่ 28 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ใบของนมตำเลีย

ที่มา : นมตำเลีย, <http://www.simones-hoyas.de/Hoya%20parasitica.html>, 2551

ภาพที่ 29 แสดงลักษณะ เถา ใบ ลำต้น ผล และดอกของน้ำใจใคร่

น้ำใจใคร่

ชื่อพื้นเมือง กระทกรกต้น, สอกทอก, จากกรด, นางชม, ผักเยี่ยงงัว, กระทอกม่า, กระเดาะกระทอก, นางจูน, นางชม, ผักรูด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Olax psittacorum* (Willd.) Vahl

วงศ์ Olacaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาขึ้นต้น ใบเดี่ยวรูปไข่ ปลายและโคนแหลม ขอบเรียบ ผิวหนา หน้าใบสีเขียวเข้ม ท้องใบสีอ่อนกว่า ขนาดใบจากตัวอย่าง กว้างเฉลี่ย 1.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 3.3 ซม. เรียงสลับกัน ดอกเล็ก ๆ สีขาวเป็นช่อคล้ายดอกคุดเค่า ผลรูปไข่หัวแหลม ปลายมีสีเขียวเข้มกรอบเหมือนหมวก มีระยะ 1 เส้น เนื้อไม้สีขาวนวล (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ลำต้น ต้มน้ำ แก้โรคไตพิการ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณอ่างน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 30 แสดงลักษณะ ลำต้น ผล ดอก ใบและขนาดใบของประดู่ป่า

ประดู่ป่า

ชื่อพื้นเมือง ประดู่ป่า ประดู่เสม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pterocarpus macrocarpus* Kurz T.

วงศ์ Leguminosae - Papilionoideae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เปลือกต้นสีน้ำตาลดำแตกเป็นสะเก็ด เปลือกในมีน้ำเลี้ยวสีแดง เนื้อไม้สีขาวอมเหลือง แก่นสีน้ำตาลแกมแดง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกเรียงสลับ ใบย่อยรูปไข่ขอบขนาน ปลายใบเป็นติ่ง โคนใบมนขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 4.6 ซม. ยาวเฉลี่ย 6.7 ซม. ออกดอกเป็นช่อที่ซอกใบ รูปดอกถั่ว กลีบดอกสีเหลืองอ่อนกลิ่นหอม ผลแก่เป็นปีกแบนๆ มีขนาดใหญ่กว่าประดู่บ้าน และมีขนปกคลุมทั่วไป (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

สรรพคุณ เนื้อไม้ ใช้แก่นเนื้อไม้นำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้เสมหะ แก้ไข้ แก้โรคอุทราด แก้เลือดกำเดาไหล ใบใช้ใบอ่อน นานาค่าละเอียดใช้กากพอกแผลที่เป็นฝี ทำให้ฝีสุกเร็ว ยางไม้ นำมาใช้เป็นยาแก้โรคท้องเสีย (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 31 แสดงลักษณะ ต้น ดอก ราก ใบและขนาดใบของเปราะหอม

เปราะหอม

ชื่อพื้นเมือง เปราะหอม ว่านแผ่นดินเย็น

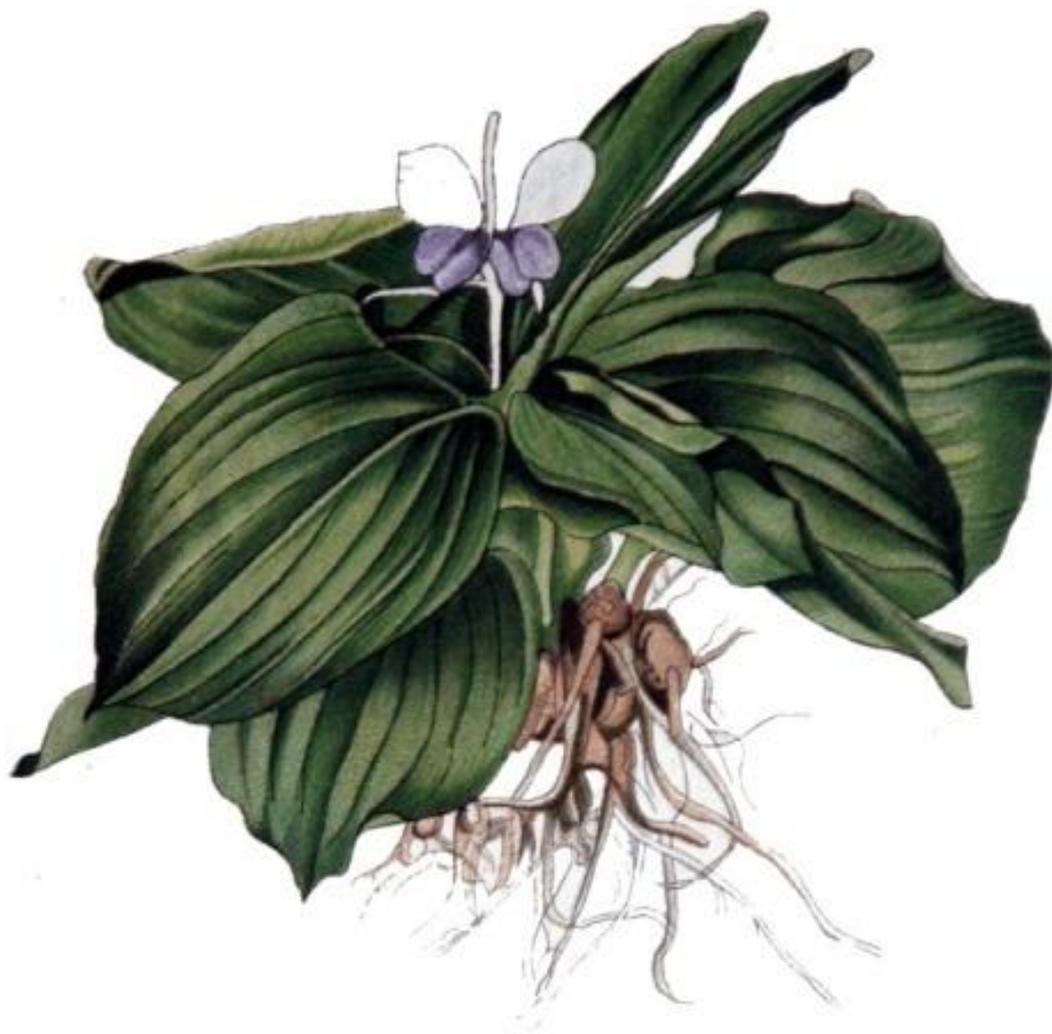
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia galangal* L. H

วงศ์ Zingiberaceae

ลักษณะ เป็นไม้ล้มหัว ใบอ่อนม้วนเป็นกระบอกออกมา แล้วแผ่ราบบนพื้นดิน ต้นหนึ่ง มักมี 1-2 ใบ ทรงกลมโตขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 9.7 ซม. หน้าใบเขียว ท้องใบขาว มีกลิ่นหอม หัวกลมเหมือนหัวกระชาย ใบงอกงามในหน้าฝน แห้งไปในหน้าแล้ง พบตามที่ขึ้นในป่าเขา และป่าเบญจพรรณทั่วไป ในเขตนอุทยานถ้ำเพชร ขยายพันธุ์ด้วยการแยกหน่อ หรือเมล็ด (<http://www.abhaiherb.org/neletter/newsletter12.pdf> : 10 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ ใบอ่อน กินเป็นอาหารจำพวกผัก ดอก รสหอมร้อน ต้มดื่ม แก้โลหิตซึ่งเจือด้วยลมพิษ ขับลมในลำไส้ แก้เสมหะ เจริญไฟธาตุ แก้ลมท้อง (<http://www.abhaiherb.org/neletter/newsletter12.pdf> : 10 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณคอกยคุณหมิง

ภาพที่ 32 แสดงลักษณะ ต้น ดอก ราก และใบของเปราะหอม

ที่มา : เปราะหอม, http://server.khonbaakpae.com/board/image_upload/9949950ArtBsur

jpg, 2551

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะ ลำต้น ต้น ดอก ใบ และขนาดใบของบีป

บีป

ชื่อพื้นเมือง บีป กาสะลอง ก้องกลางดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millingtonia hortensis* L.f. T

วงศ์ Bignoniaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่สูง 10 – 15 เมตร เปลือกต้นขรุขระ ใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยรูปไข่ปลายแหลมดอกเล็กเป็นช่อยาวปลายบานแยกเป็น 5 กลีบสีขาวมีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อ ๆ น้ำหวานจากดอกเป็นอาหารของแมลง ผลมีลักษณะเป็นฝัก (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

สรรพคุณ ใบและดอก ใช้ใบแห้งและดอกแห้ง นำมาบดเป็นบูนหรือสูบ แก้โรคหอบ หืด บำรุงหัวใจ หลอดลม ราก ใช้ปรุงเป็นยาบำรุงบำรุงหัวใจ รักษาวัณโรค (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ วิมารลอย

ภาพที่ 34 แสดงลักษณะ ต้น ดอก หัว ใบ และขนาดใบของเปราะหอม

บุกอีรอกเขา

ชื่อพื้นเมือง หัวบุก กะแท่ง หัววุ้น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amorphophallus brevispathus* Gagnep H

วงศ์ Araceae

ลักษณะ เป็นไม้ล้มลุกจำพวกเท้าชายหม่องหัว ลำต้นพุ่งขึ้นจากหัวใต้ดินเป็นลำกลมโตกว่าเท้าชายหม่องมาก ใบแบน โคนแบนราบ ขอบหยัก เว้าลึก ก้านและใบลายสีเขียวเหลืองขาวสลับกัน เหมือนงู หัวกลมบุงอรตันโตกว่าบุงธรรมดาหัวจะเป็นหลุมลงไปเหมือนรูปขันหิน ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 7.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 14.4 ซม. ดอกเป็นช่อรูปแท่งมาจากดินใกล้กับลำต้นเหมือนตะบอง ดอกเหลืองก้านชุกกลมโตสีเขียว ([http://om.rsu.ac.th/data/herb/Centella%20asiatica%](http://om.rsu.ac.th/data/herb/Centella%20asiatica%20_L : 10 กุมภาพันธ์ 2552)

[20_L : 10 กุมภาพันธ์ 2552](http://om.rsu.ac.th/data/herb/Centella%20_L : 10 กุมภาพันธ์ 2552).)

สรรพคุณ หัวบุก รสเบื่อคัน กัดเถาดาน กัดเสมหะ แก้เลือดจับเป็นก้อนเป็นค้ำน หุงกับน้ำมันใส่บาดแผลกัดฝี หัวบุงรอก มีสรรพคุณเหมือนกันแต่แรงกว่า (<http://om.rsu.ac.th/data/herb/Cente>

[lla%20asiatica%20_L : 10 กุมภาพันธ์ 2552](http://om.rsu.ac.th/data/herb/Cente).)

แหล่งที่สำรวจ หน้าคอยคุณหมิง

รูปที่ 35 แสดงลักษณะ ต้น ดอก รากและใบของบัวสันโดษ

ที่มา : รูปดอกบัวสันโดษ, <http://www.morninggarden.com/bb/viewtopic.php?f=2&t=928&p=,>
2551

บัวสันโดษ

ชื่อพื้นเมือง บัวสันโดษ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Centella asiatica* (L.)

วงศ์ Orchidaceae

ลักษณะ เป็นไม้ล้มลุกหัวขนาดเล็ก ลำต้นงอกออกจากหัว ใบกลมขอบจักเล็กน้อย เส้นใบเป็นลอนจีบปลายแหลม ขนาดใบกว้างเฉลี่ย 1.9 ซม. ยาวเฉลี่ย 2 ซม. งอกงามในหน้าฝน แห้งไปในหน้าแล้งพบตามที่ชุ่มชื้นในหุบเขา ขยายพันธุ์โดยใช้หัวปลุก (<http://www.ku.ac.th/AgrInfo/thaifish/aqplant/aqpt092.html> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ หัวรสเฝื่อนขม ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ใน แก้ปวดเมื่อยในตามร่างกาย แก้ลม บำรุงธาตุ เจริญอาหาร ฝนทาแก้ฝี แก้ปวด แก้อักเสบ(<http://www.ku.ac.th/AgrInfo/thaifish/aqplant/aqpt092.html> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่สำรวจ คอยคุณหมิง

ภาพที่ 36 แสดงลักษณะ ต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของผักหวานบ้าน

ผักหวานบ้าน

ชื่อพื้นเมือง ผักหวานบ้าน มะยมป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sauropus androgynus* (L.) Merr.

วงศ์ Euphobiaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดย่อมกิ่งเล็กเรียวเล็กน้อยตามข้อใบเดี่ยวรูปไข่ปลายแหลม ขอบเรียบ ออกเป็นคู่ตรงข้ามกันขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 2.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.5 ซม. ดอกเล็ก ๆ กลีบขาวกลีบรองแดงออกเป็นช่อตามง่ามใบ ผลกลมฉ่ำน้ำ ผิวเป็นพู่เล็กน้อย สีเขียวถึงขาว ขั้วสีแดง ห้อยลงใต้ใบ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบและต้นรสหวานเย็น ใช้น้ำยางจากใบและต้นหยอดตาแก้อักเสบ หยอดรักษาแผลในจมูก รากรสเย็นต้มน้ำดื่ม ระดับความร้อน ถอนพิษไข้กลับไข้ซ้ำ แก้พิษคางทูม (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ อ่างน้ำพญามือเหล็ก

ภาพที่ 37 แสดงลักษณะ ดอก ผล ใบของฝักหวานบ้าน

ที่มา : ฝักหวานบ้าน, <http://www.proseanet.org/florakita/browser.php?pcategory2&page, 2551>

ภาพที่ 38 แสดงลักษณะ ต้น ดอก หน่อ ใบ และขนาดใบของไผ่รวก

ไผ่รวก

ชื่อพื้นเมือง ไผ่รวก, ไผ่ฮวก, แว่ป้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Thyrsostachys siamensis* Gamble B

วงศ์ Gramineae

ลักษณะ ไผ่รวกเป็นไผ่ลำเล็กขึ้นชิดแน่นทึบ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5 ไม่มีหนาม หน้าใบมีขนเล็กๆ กาบหุ้มลำบางแนบชิดกับลำไม่หลุดร่วงเมื่อแก่ กาบหน่อสีขาว ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 0.6 ซม. ยาวเฉลี่ย 9.2 ซม. การปลูก มีขึ้นเองตามป่าราบและบนเขาสูง ๆ แพร่พันธุ์ด้วยหน่อซึ่งจะแทงออกมาจากโคนต้น (<http://suthat.spaces.live.com/blog/cns!E9E63C59F924AD6F!3052> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ ใบ รสขื่น เผื่อน ขับและฟอกล้างโลหิต ขับระดูขาว แก้ลมดุกอักเสบ และขับปัสสาวะ ตา รสเผื่อน แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไขพิษ ราก รสกร่อย เอียนเล็กน้อย ใช้ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ ขับนิ่ว หน่อไม้ตาเต่า รสขื่นขม ดิบจะร้อน แก้ตับหย่อน ตับทรุด ม้ามช้อย แก้กระษัย และเลือดเป็นก้อน (<http://suthat.spaces.live.com/blog/cns!E9E63C59F924AD6F!3052> : 12 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่สำรวจ อุ่งวิมารลอย

ภาพที่ 39 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล เมล็ด ใบ และขนาดใบของพญามือเหล็ก

ที่มา : ดอกพญามือเหล็ก, <http://www.ku.ac.th/AgrInfo/plant/plant2/p112.html>, 2551

พญามือเหล็ก

ชื่อพื้นเมือง พญามือเหล็ก เลี้ยวคุก ย่ามือเหล็ก

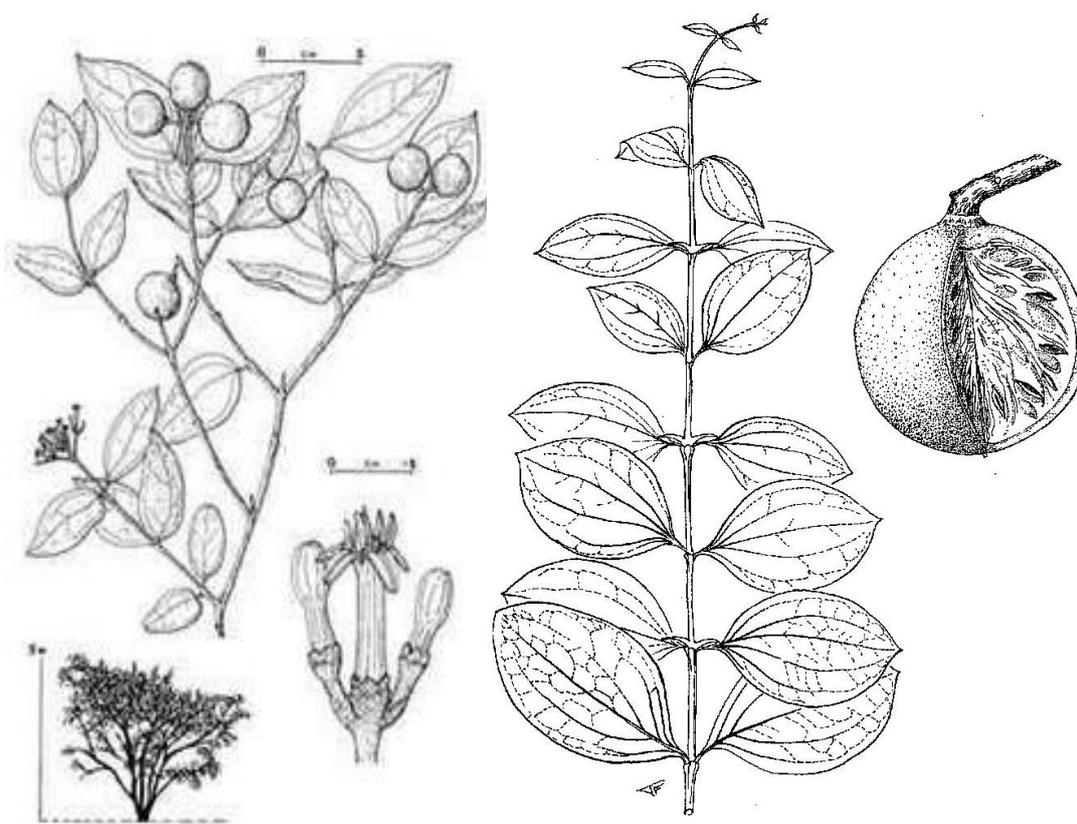
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Strychnos lucida* R.Br. S/ST

วงศ์ Strychnaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางใบเดี่ยวรูปไข่ใบแหลม ขอบและผิวเรียบมันมีเส้นใบหลักสามเส้นขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 2.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.1 ซม. ดอกเป็นช่อผลกลมขนาดหัวแม่มือ อ่อนสีเขียวแก่สีเหลือง เปลือกต้นสีเขียวเข้ม ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

สรรพคุณ ใบ รสขมตำพอก แก้ฟกช้ำ บวม เนื้อไม้ รสขมเมา ต้มน้ำดื่ม ช่วยกัดเสมหะในลำคอ ดับพิษไข้แก้กระษัยเลือด แก้ไข้จับสั่น แก้ไข้ที่พาร้อนและละเมอเพื่อพัก ผนกับน้ำทาสิริษะเด็ก แก้คัน แก้รังแค ราก รสขมเมา ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้เรื้อรัง (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งสำรวจ หน้าถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 40 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล และใบของพญามือเหล็ก

ที่มา : พญามือเหล็ก, http://www.plant.ac.cn/tu/2/2390_s.jpg, 2551

ภาพที่ 41 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล เมล็ด ใบ และขนาดใบของพลูช้าง

พลูช้าง

ชื่อพื้นเมือง พลูช้าง ดินตุ๊กแก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scindapsus officinalis* Schott.

วงศ์ Araceae

ลักษณะ ไม้เถาไม่มีรากยึดเกาะไปตามต้นไม้ หรือยอดหินเขาหินปูนใบเดี่ยวเรียงสลับขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 3.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 10.2 ซม. ดอกช่อเชิงลดมีกาบรูปทรงกระบอกออกที่ง่ามและปลายยอด ผลสดรูปไข่ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

สรรพคุณ ผลนำไปตากแห้ง คั้นน้ำดื่ม ช่วยบำรุงกำลัง เป็นยากระตุ้นช่วยขับเหงื่อ ขับพยาธิ แก้ปวดข้อ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ บนดอยคุณหมิง

ภาพที่ 42 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล เมล็ด ใบ และขนาดใบมะกล่ำตาหนู

มะกล่ำตาหนู

ชื่อพื้นเมือง มะกล่ำเครือ, ตากล่ำ, กล่ำเครือ, กำตาไก่, มะแค็ก, เกมกรอม, ไม้ไฟ,

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Abrus precatorius* L.

วงศ์ Papilionaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาขนาดเล็ก เถากลมสีเขียว ใบประกอบขนนกเหมือนใบมะขามขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 0.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 1.7 ซม. ดอกเล็กสีขาวเป็นช่อเล็กฝักแบนยาวโค้งเล็กน้อยเท่าฝักถั่วเขียวเมื่อแก่ออกจะแตกเห็นเมล็ดกลมรีเล็กน้อยสีแดงสดที่ขั้วเป็นสีดำผิวมันเงาเมล็ดมีพิษ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบ รสเปรี้ยวหวานด้มค้มแก้เจ็บคอ แก้หลอดลมอักเสบ แก้ตับอักเสบ กระตุ้นน้ำลาย ขับปัสสาวะ แก้ปวดบวมตามข้อ ปวดตามแนวประสาท ตำพอกแก้ปวดบวม แก้อักเสบ แก้ดีซ่าน ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ เมล็ด รสขมเบื่อเมา เป็นพิษ ใช้ได้เฉพาะภายนอก บดผสมน้ำมันพืชทาแก้กลากเกลื้อน นำพยาธิผิวหนัง ฝีมี่หนอง บวมอักเสบ ใช้ทำยาฆ่าแมลง มีพิษแรง ถ้าเคี้ยวกินเพียง 1-2 เมล็ด อาจตายได้ สามารถออกฤทธิ์ได้ นานถึง 2 วัน (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ หน้าถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 43 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล เมล็ด และใบของมะกล่ำตาหนู

ที่มา : มะกล่ำตาหนู, <http://www.impgc.com/images/PlantPictures/Abrus%20precatoriusjpg, 2551>

ภาพที่ 44 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล เมล็ด ใบ และขนาดใบของมะค่าโมง

มะค่าโมง

ชื่อพื้นเมือง มะค่าโมง มะค่าหลวง ฟันฤๅษี

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Afzelia xylocarpa* (Kurz) Craib, T

วงศ์ Leguminosae – Caesalpinioideae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบรูปไข่มน ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 3.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 6.6 ซม. ผลเป็นฝักแบนใหญ่ เมล็ดกลมโตสีดำ มีเหงือกสีแดงเหลือง เหมือนฟันคน จึงเรียก ฟันฤๅษี เมล็ดอ่อนกินได้ เป็นอาหารของคน และสัตว์ป่า จำพวกลอง เนื้อไม้เป็นลายสวยงาม นิยมนำมาสร้างบ้าน และทำเครื่องเรือน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ พบตามป่าเขาทั่วไปในเขตวนอุทยานถ้ำเพชร ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ ปุ่มมะค่า รสเบื่อเมา ต้มน้ำดื่ม ฆ่าพยาธิในท้อง แก้โรคผิวหนัง ต้มน้ำไอน้ำ ช่วยให้หัวใจดีดวงทวารฝ่อแห้ง (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ วิมารลอย

ภาพที่ 45 แสดงลักษณะ ดอก ผล เมล็ดและใบมะค่าโมง

ที่มา : มะค่าโมง, http://www.plant.ac.cn/tu/2/2390_s.jpg, 2551

ภาพที่ 46 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของมะดูก

ที่มา : รูปดอกและผลมะดูก, http://www.rmuti.ac.th/support/nongrawiang/index01/index9/plant_species.htm, 2551

มะดูก

ชื่อพื้นเมือง บักดูก บักโคก ขายปลวก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Siphonodon celastrineus* Griff. T

วงศ์ Celastraceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบดกทึบ เปลือกเกลี้ยง สีขาวแตกกิ่งก้านมากมาย ใบเดี่ยวรูปหอกปลายเรียวแหลมขนาดใบของตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 7.9 ซม. ยาวเฉลี่ย 21.9 ซม. ผลกลมโต สุกสีเหลืองนวล รสหวานมัน ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

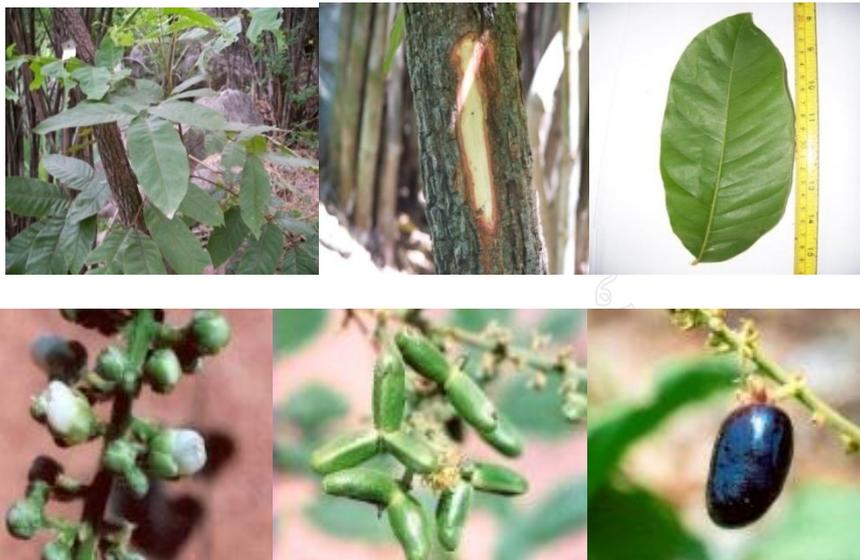
สรรพคุณ ราก รสเมามันรับประทานแก้พิษฝึภายใน ฝึ ในตับ ฝึในปอด ฝึในกระดูก บำรุงกระดูก ดับพิษในกระดูก แก้ประดง น้ำเหลืองเสีย ผื่นคันเข้าข้อ ดอก แก้เส้นเอ็นพิการ แก้โรคผิวหนัง แก้ปวดแสบปวดร้อน (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ หน้าถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 47 แสดงลักษณะ ดอก ผล และใบของมะคูก

ที่มา : มะคูก, <http://www.vncreatures.net/pictures/plant/3278.JPG>, 2551

ภาพที่ 48 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของมะหวด

มะหวด

ชื่อพื้นเมือง มะหวด หวดเหถ้า หมากจำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.

วงศ์ Sapindaceae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดย่อม แตกกิ่งก้านสาขามาก ใบประกอบรูปหอกเรียวปลายและโคนแหลมขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 10.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 19.8 ซม. ดอกเล็ก ๆ สีเหลือง เป็นช่อ ผล รูปทรงรี ผิวมีขนประปราย ผลอ่อนสีเขียว พอสุกเป็นสีแดงจนถึงสีม่วงดำ เมล็ดเดี่ยว (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ เมล็ด รสฝาด ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ชาง แก้ไอกรน ราก รสเมาเบื่อ ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ วันโรค แก้พิษร้อน แก้กระษัยเส้นเอ็น ลูกสุก เป็นอาหารของคนและสัตว์ป่า (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ หน้าอำเภอระดับเพชร

ภาพที่ 49 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล ใบและขนาดใบของโมกเครือ

ที่มา : รูปดอกและผลโมกเครือ, http://www.rmuti.ac.th/support/nongrawiang/index01/index9/plant_species.htm, 2551

โมกเครือ

ชื่อพื้นเมือง โมกเครือ มะเคื่อเถา มะเคื่อดิน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aganosma marginata* (Roxb) G.Don.

วงศ์ Apocynaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาขนาดเล็ก เลื้อยพาดพันไปตามต้นไม้ใหญ่ หรือตามหน้าผาเขาหินปูน เถากลมแดงใบเดี่ยวรูปหอกปลายแหลมสีเขียวมันขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 11.2 ซม. ดอกเหมือนดอกโมกบ้านสีขาวฝักกลมเล็กยาวออกเป็นคู่ เมื่อแก่แตกออกเมล็ดข้างในสีน้ำตาล มีขนสีขาวติดอยู่ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบ แก้เมื่อยขบ เข้ายรักษาฝีและริดสีดวงทวาร ตันรักษาโรคประดง แก้พิษฝีภายใน ราก บำรุงกำลังตอนพื้นไข่ แก้ไตพิการและตับพิการ บำรุงและขับระดู (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ดอยคุณหมิง

ภาพที่ 50 แสดงลักษณะ ลำต้น ดอก ผล ใบ และขนาดใบของโมกมัน

ที่มา : รูปดอกและผลโมกมัน, http://www.rmuti.ac.th/support/nongrawiang/index01/index9/plant_species.htm, 2551

โมกมัน

ชื่อพื้นเมือง มุกน้อย แหน่งเก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Wrightia arborea* (Dennst.) Mabb.ST

วงศ์ Apocynaceae

ลักษณะ ใบรูปหอกกว้างคล้ายใบมะขม ผิวและขอบเรียบ ปลายแหลม สีเขียวอมเหลือง เล็กน้อยขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 4.1 ซม. ยาวเฉลี่ย 8.5 ซม. ดอกมีกลีบสีขาว ค่อยเปลี่ยนเป็นสีม่วง โคนกลีบรูปท่อเล็ก ๆ ยาวฝักกลมโต ยาวขนานตรงปลายแหลม เมล็ดสีชมพู ขาวปลิมไปตามลม พบตามป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณทั่วไป (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบ ชับน้ำเหลือง แก้ท้องมาน ขางจากต้น แก้บิดมูกเลือด เปลือกต้น รักษาธาตุให้เป็นปกติ แก้พิษสัตว์กัดต่อย ทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ ฆ่าเชื้อรามาเนด และ कुछทะเลด เนื้อไม้ ชับเลือด ดอก เป็นยาระบาย กระพี้ แก้ดีพิการ ราก ใช้รักษาถูกกัด แก้ลมเรื้อรัง (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นอ่างน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 51 แสดงลักษณะ ผล และใบของโมกมัน

ที่มา : โมกมัน, www.tuninst.net/.../TIL/famA/Apocynaceae.htm, 2551

ภาพที่ 52 แสดงลักษณะ ดอก ผล ลำต้น ใบ และขนาดใบของยอเถื่อน

ยอเถื่อน

ชื่อพื้นเมือง สลักป่า สลักหลวง อุ่มลูกคูหนัง มะกูดู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda elliptica* Ridl. S/ST

วงศ์ Rubiaceae

ลักษณะ เป็นไม้ต้นขนาดกลาง เปลือกสีน้ำตาลเหลือง เนื้อไม้สีเหลืองใบเดี่ยวรูปหอกเรียว ปลายแหลมแคบกว่าใบยอบ้าน ขอบเรียบเส้นใบไม่ลึกเหมือนยอบ้านขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 8.9 ซม. ยาวเฉลี่ย 12.9 ซม. ดอกเล็กเป็นช่อออกตามง่ามใบ ผลกลมมีตาเป็นคุ่มรอบผลเล็ก และกลมกว่ายอบ้าน (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ รากใช้แก้เบาหวาน แก่นต้มน้ำดื่มบำรุงเลือด ผลอ่อนแก้อาเจียน ผลสุกช่วยขับลม ใบตำพอกศีรษะฆ่าเหา (เมธินี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นอ่างน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 53 แสดงลักษณะ ผล และใบของชอเถื่อน

ที่มา : ชอเถื่อน, <http://www.tuninst.net/MyanMedPlants/TIL/famR/pix-rubiaceae/rei-yo.jpg>, 2551

ภาพที่ 54 แสดงลักษณะ ดอก ผล ต้น ใบ และขนาดใบของเล็บเหยี่ยว

เล็บเหยี่ยว

ชื่อพื้นเมือง เล็บเหยี่ยว ลับแมว หมากหนาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ziziphus oenoplia* (L.) Mill. var. *oenoplia* C

วงศ์ Rhamnaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาขึ้นต้น ขนาดย่อม มีหนามแหลมคม คล้ายเล็บเหยี่ยวเล็ก ๆ ทั่วทั้งต้น ใบเดี่ยวรูปทรงกลมรีเล็กน้อยขาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 2.5 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.5 ซม. ดอกเล็ก ๆ กลมเป็นช่อ น้ำหวานจากดอกเป็นอาหารของแมลงตัวเล็ก ๆ จำพวก ผีเสื้อ ต่อ แตน ผีเสื้อ แมลงงู ผลกลมดิบสีเขียว สุกสีดำ รสหวานอมเปรี้ยว (เมธีณี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

สรรพคุณ ราก เปลือกต้น ขับระดู ขับปัสสาวะ แก้มดลูกพิการ แก้ฝี แก้เบาหวาน (เมธีณี ตาพุมาศสวัสดิ์, 2549)

แหล่งที่สำรวจ บริเวณหน้าอำเภอเพชร

ภาพที่ 55 แสดงลักษณะ ดอก ผล ลำต้น ใบ และขนาดใบของสกุลฉี่

สกุลฉี่

ชื่อพื้นเมือง สัตตฉี่ (ราชบุรี) ขี้มอด (นครปฐม) ตาโหล่น (สตูล) ตีนนก (จันทบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia calamansanai* (Blanco) Rolfe T

วงศ์ Combretaceae

ลักษณะ เป็นไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ผลัดใบเรือนยอดแผ่แบน มักมีพุ่มขนาด เล็กกิ่งอ่อนมีขนนุ่มหรือค่อนข้างเกลี้ยงเปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นร่องลึกใบเป็นใบเดี่ยว ออก เรียงสลับกันปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบแคบเป็นรูปเล่มน เนื้อใบค่อนข้างหนาคล้ายแผ่นหนัง หรือบางคล้ายกระดาษ ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 12.6 ยาวเฉลี่ย 26.8 ซม. ดอกออกเป็นช่อ ตามง่ามใบสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นเหม็น กลีบรองกลีบดอกเชื่อมติดกันตอนล่างเป็นรูปท่อยาว ตอนบนแผ่เป็นรูปถ้วยตื้น ๆ ปลายแยกเป็นกลีบรูปสามเหลี่ยมด้านนอกมีขน ผลเป็นรูปสามเหลี่ยม มีปีก 2 ปีกสีเหลือง ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

สรรพคุณ เปลือกมีคุณสมบัติในการรักษานิวในทางเดินปัสสาวะ เป็นยาบำรุงหัวใจ (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, 2542)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 56 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น และยางของสลัดไดป่า

สลัดไดป่า

ชื่อพื้นเมือง สลัดได กระลำพัก

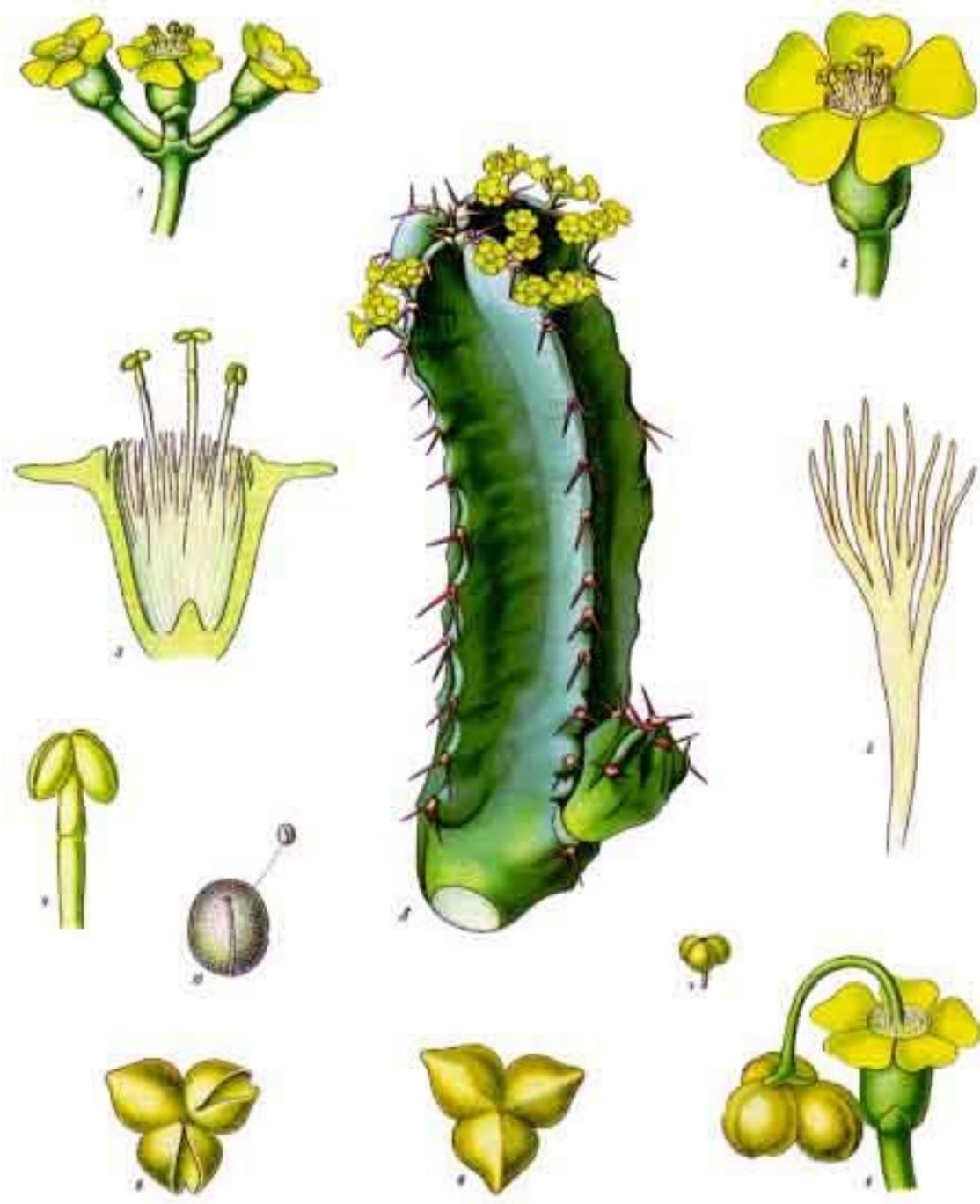
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Euphorbia antiquorum* L.

วงศ์ Euphobiaceae

ลักษณะ เป็นไม้ทรงพุ่ม แตกกิ่งก้านสาขามาก ลักษณะคล้ายต้นกระบองเพชรรูปดาวสามแฉก มีหนามเล็กยาวตามเหลี่ยมใบเล็กมากรูปช้อนสี่เหลี่ยม ออกตามเหลี่ยม ร่วงเร็ว ดอกเล็ก ๆ สีเหลือง ออกตามหนาม ทั้งต้นมียางสีขาว ขึ้นตามโขดหินตามป่าเขาและชายทะเล ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและปักชำกิ่ง (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ต้น รสเมาเบื่อ เป็นยาถ่ายพยาธิในท้อง ต่างจากต้น รสขมเล็กน้อย คั้นแก้ฟกบวม แก้จุกเสียด แก้พอมเหลือง แก้หืดไอ เจริญไฟธาตุ แก้พรรดึก กระลำพัก รสขมหอม แก้ไข้ บำรุงหัวใจ ยาง รสร้อนเบื่อเมา ทาฆ่าพยาธิโรคผิวหนังต่าง ๆ ทากัดหูด ต้องนำมาฆ่าฤทธิ์เสียก่อน ใช้ปรุงยา ถ่ายอุจจาระ ถ่ายพิษเสมหะและโลหิต ถ่ายหัวริดสีดวงลำไส้และริดสีดวงทวารหนัก ขับโลหิตเน่าร้าย เป็นยาถ่ายอย่างแรง ถูกผิวหนังทำให้ระคายเคือง อักเสบ แดง เข้าตาทำให้ตาบอดถูกผิวหนังสัตว์ทำให้ขนร่วง (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งสำรวจ บริเวณต้นโมกราชินี

ภาพที่ 57 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้นของสลัดไต้ป่า

ที่มา : สลัดไต้, http://www.metafro.be/prelude/prelude_pic/Euphorbia_resinifera-koeh-059.jpg,

ภาพที่ 58 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล ราก ใบและขนาดใบของสลิด

สลิด

ชื่อพื้นเมือง

สลิด ขจร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Telosma minor* Craib. C

วงศ์ Asclepiadaceae

ลักษณะ เป็นไม้จำพวกเถา ใบรูปหัวใจขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 5.2 ซม. ปลายแหลมสีเขียวอมแดง ดอกช่อเหมือนพวงอุบะ สีเขียวอมเหลือง กลิ่นหอมผลกลมยาว คล้ายลูกนุ่น เมื่อแก่แตกออก เมล็ดมีพูสีขาว (นันทวัน บุญยะประกฤษ, 2541)

สรรพคุณ ราก รสเย็นเบื่อ ต้มน้ำดื่ม ทำให้อาเจียน ถอนพิษยาเบื่อเมา ดับพิษทั้งปวง ฝน หยอดตา แก้กตาอักเสบ ตาแฉะ ตามัว ดอก รสเย็นขม ต้มกินอาหารจำพวกผัก บำรุงปอด บำรุงตับ แก้ เสมหะ และโลหิตเป็นพิษ (นันทวัน บุญยะประกฤษ, 2541)

แหล่งที่พบ

คอยคุณหมิง

ภาพที่ 59 แสดงลักษณะ ดอก ใบและเถาของสลิด

ที่มา : สลิด, <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/da/Telosma, 2551>

ภาพที่ 60 แสดงลักษณะ ดอก ผล ลำต้น ราก ใบ และขนาดใบของสังกรณี

สังกรณี

ชื่อพื้นเมือง สังกรณี (หญ้าหงอนไก่, หญ้าหนวดคนาค) ตีไพนกุ่ม เทิงดี (กระเหรี่ยง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Barleria strigosa* Willd. Us

วงศ์ Acanthaceae

ลักษณะ เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นจากตัวอย่างมีขนสีน้ำตาล ใบเดี่ยวรูปหอก ปลายเรียวแหลมสีเขียวมีขนเล็กน้อย ขอบมีหนามเล็กๆ ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 4.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 9.8 ซม. ดอกเป็นช่อตั้ง มีใบประดับสีเขียวห่อเรียงเป็นพุ่ม กลีบดอกสีม่วงอมฟ้าบานยื่นออกมา โคนกลีบเป็นท่อกลมยาวฝักกลมเกลี้ยง (สุทธิ วรศิรินิมิต, 2549)

สรรพคุณ ราก ใช้ทำเป็นยาแก้ร้อนใน ระบายน้ำดับพิษทั้งปวง ถอนพิษไข้กาฬ ลดความร้อนในร่างกาย (สุทธิ วรศิรินิมิต, 2549)

แหล่งที่สำรวจ ทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 61 แสดงลักษณะ เถา ดอก ราก และผลของสามสิบ

สามสิบ

ชื่อพื้นเมือง สามสิบ สามร้อยราก จันดิน จ้วงเครือ ม้าสามต้อย ผักชีข้าง โปกว่าย เมาะ

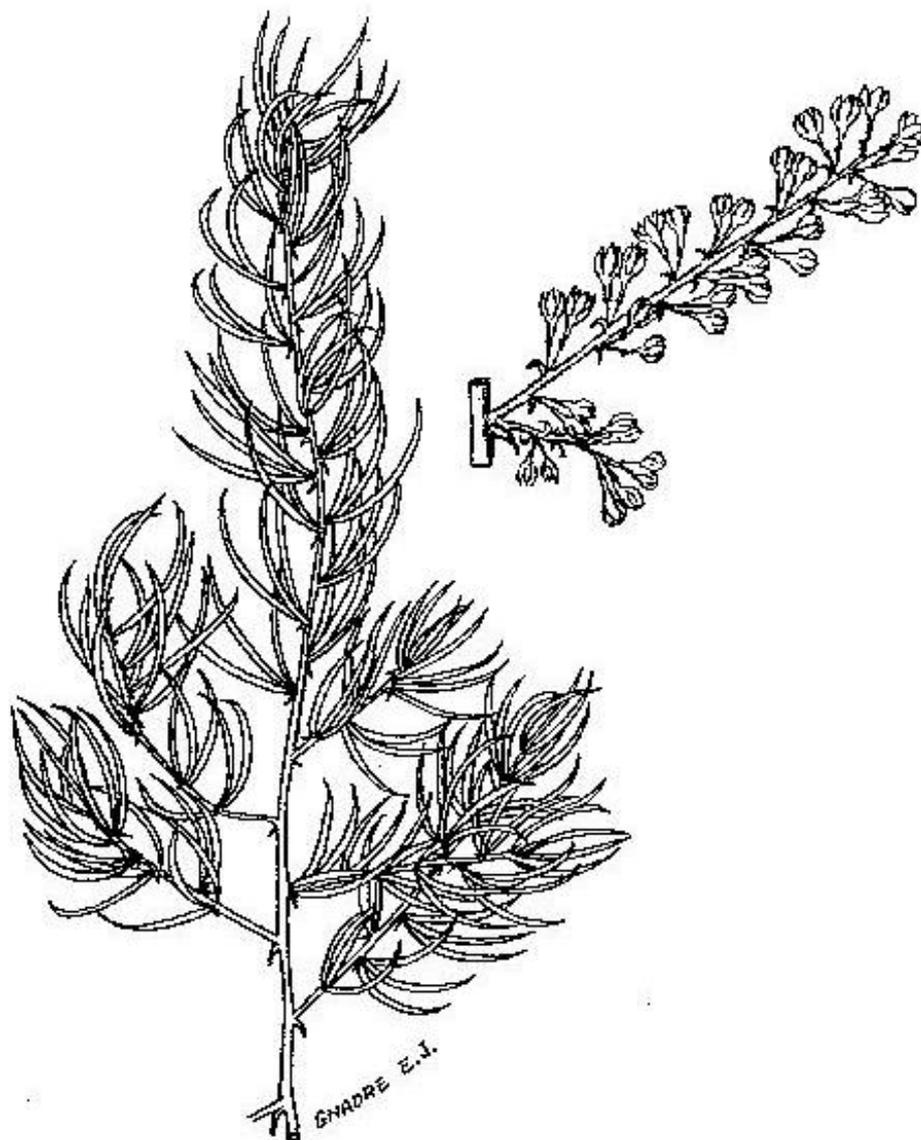
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Asparagus racemosus* Willd. C

วงศ์ Asparagaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาขนาดเล็ก เลื้อยพาดพันต้นไม้อื่น เถาเล็กเรียวกลมสีเขียวใบเป็นฝอยเล็ก ๆ คล้ายหางกระรอก สีเขียวดอกเล็ก ๆ เป็นช่อ สีขาวอมม่วง มีรากเป็นเส้นกลมยาวโตกว่าเถามาก เป็นกระจุก พบตามที่รกร้างว่างเปล่าทั่วไป (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ผล มีรสเย็น ปรงเป็นยาแก้พิษไข้ เชื้อองซึม แก้พิษไข้กลับ ราก รสเย็นหวานชุ่ม บำรุงทารกในครรภ์ บำรุงตับ ปอด แก้ตับ ปอดพิการ บำรุงกำลัง แก้กระษัย แก้ขัดเบา บำรุงครรภ์ รักษาขับปัสสาวะ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ อู่วิมารลอย

ภาพที่ 62 แสดงลักษณะ ลำต้น ใบ และดอกของสามสิบ

ที่มา : สามสิบ, http://www.metafro.be/prelude/prelude_pic/HA05Asparagus_racemosus.jpg, 2551

ภาพที่ 63 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น ใบ และขนาดใบของสารพัดพิษ

สารพัดพิษ

ชื่อพื้นเมือง สารพัดพิษ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sophora tomentosa* Linn.

วงศ์ Leguminosae

ลักษณะ เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม ใบกลมรีสีเขียวเข้มขนาดใบของตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 5.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 13.2 ซม. ผลกลมเท่าผลพริกไทย สีแดง – ดำ หรือสีเหลืองส้ม ดอกสีขาวเกิดตามป่าเขา เบญจพรรณทั่วไป (<http://guru.sanook.com/answer/question> : 10 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ ลูกสด รสเย็น แก้ไข้เซื่องซึม แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ คับพิษไข้บิดเรื้อรัง ราก รสฝืดเย็น ต้มน้ำดื่ม แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย ฝนทาแก้พิษแมลงป่องและตะขาบ แก้ปวดฝี แก้ปวดแสบปวดร้อน (<http://guru.sanook.com/answer/question> : 10 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่พบ บริเวณอ่างน้ำพญามือเหล็ก

ภาพที่ 64 แสดงลักษณะ ดอก ผล ลำต้น ใบ และขนาดใบของส้มเสี้ยว

ส้มเสี้ยว

ชื่อพื้นเมือง ส้มเสี้ยว เสี้ยวดอกขาว ชงโคซี่โก้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia saccocalyx* Pierre ST

วงศ์ Leguminosae – Caesalpinioideae

ลักษณะ เป็นไม้ทรงพุ่มขนาดกลาง ใบทรงกลมเว้าลึก ตรงกลางใบคล้ายปีกผีเสื้อติดกัน สีเขียวออกอ่อนสีแดงส้มอมชมพูขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 4.4 ซม. ยาวเฉลี่ย 8.1 ซม. ดอกสีขาว ฝักแบนยาว จากตัวอย่างฝักยาวเฉลี่ย 9.5 ซม. (สุธี วรศิรินิมิต, 2549)

สรรพคุณ ใบ ใช้ทำเป็นยาขับระดู ขับปัสสาวะ ทำเป็นยาระบาย ขับเมือก และเสมหะตกทางทวารหนักได้ดี เปลือก ใช้ทำเป็นยาแก้ไอ ฟอกโลหิต (สุธี วรศิรินิมิต, 2549)

แหล่งที่พบ ทางฝั่งอ่าววิมารลอย

ภาพที่ 65 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น ราก ใบ และขนาดใบของโสม

โสม

ชื่อพื้นเมือง โสมไทย โสมเขา

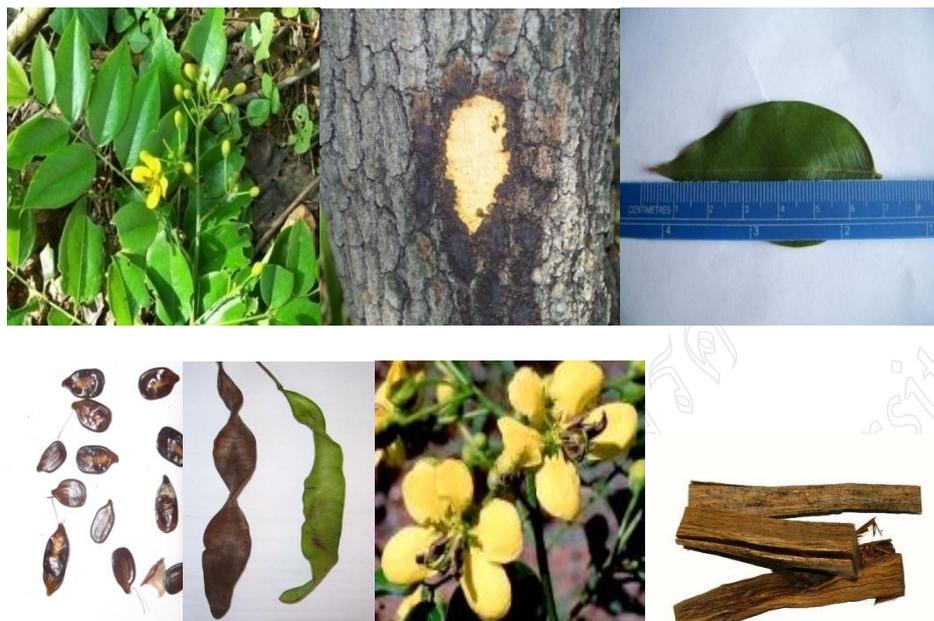
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Talinum paniculatum* (Jacq.)

วงศ์ Portulacaceae

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก เจริญเติบโตในหน้าฝน หน้าแล้งจะยุบไป เหลือแต่หัวใต้ดิน เมื่อได้น้ำในหน้าฝนจะแตกขึ้นมาใหม่ ใบรูปไข่กลับปลายโตแหลม โคนสอบแหลม ขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 1.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 4.7 ซม. แต่อยู่เหนือดิน ดอกเล็กสีชมพูเป็นช่อ ผลสีแดงกลม ก้านช่อดังสูง มีหัวใต้ดินรูปร่างคล้ายคน ขึ้นทั่วไปตามเชิงเขา (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2542)

สรรพคุณ ใบหรือยอดอ่อน ต้มหรือผัดกิน ช่วยบำรุงกำลัง หัวสหวานน้อย กินสดหรือดองเหล้าขาว ดองน้ำผึ้ง ช่วยบำรุงกำลัง ช่วยบำรุงร่างกาย (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2542)

แหล่งที่พบ ทางขึ้นถ้ำประดับเพชร

ภาพที่ 66 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น ผล เมล็ด แก่นไม้ ใบ และขนาดใบของแสมสาร

แสมสาร

ชื่อพื้นเมือง แสมสาร จีเหล็กป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna garrettiana* (Craib) Irwin & Barneby

วงศ์ Leguminosae - Caesalpinioideae

ลักษณะ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ใบประกอบ ใบย่อยรูปหอกป้าน ปลายสีเขียวเข้ม ใบเรียวยาวแหลมกว่าใบจีเหล็กขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 2.8 ซม. ยาวเฉลี่ย 6.8 ซม. ดอกคล้ายดอกจีเหล็กสีเหลืองแต่ช่อเล็กกว่า ฝักแบนยาว (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ใบ ใช้บำบัดโรคมะเร็งในเม็ดโลหิตของหนู เป็นยาขับพยาธิใช้บำบัดโรคงูสวัด แก่นรสฝาด ต้มน้ำดื่ม ถ่ายเสมหะ ถ่ายกระษัย ถ่ายโลหิตระดู ทำให้เส้นเอ็นห่อหุ้มแก้ปัสสาวะเป็นสีต่างๆ แก้เลือด แก้ลม (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่พบ หน้าถ้ำเพชรน้ำค้าง

ภาพที่ 67 แสดงลักษณะ เถา ดอก ผล ราก ใบ และขนาดใบของหนอนตายหยาก

หนอนตายหยาก

ชื่อพื้นเมือง กระเพียดหมู ไปงมดงาม สลอดเชียงคำ

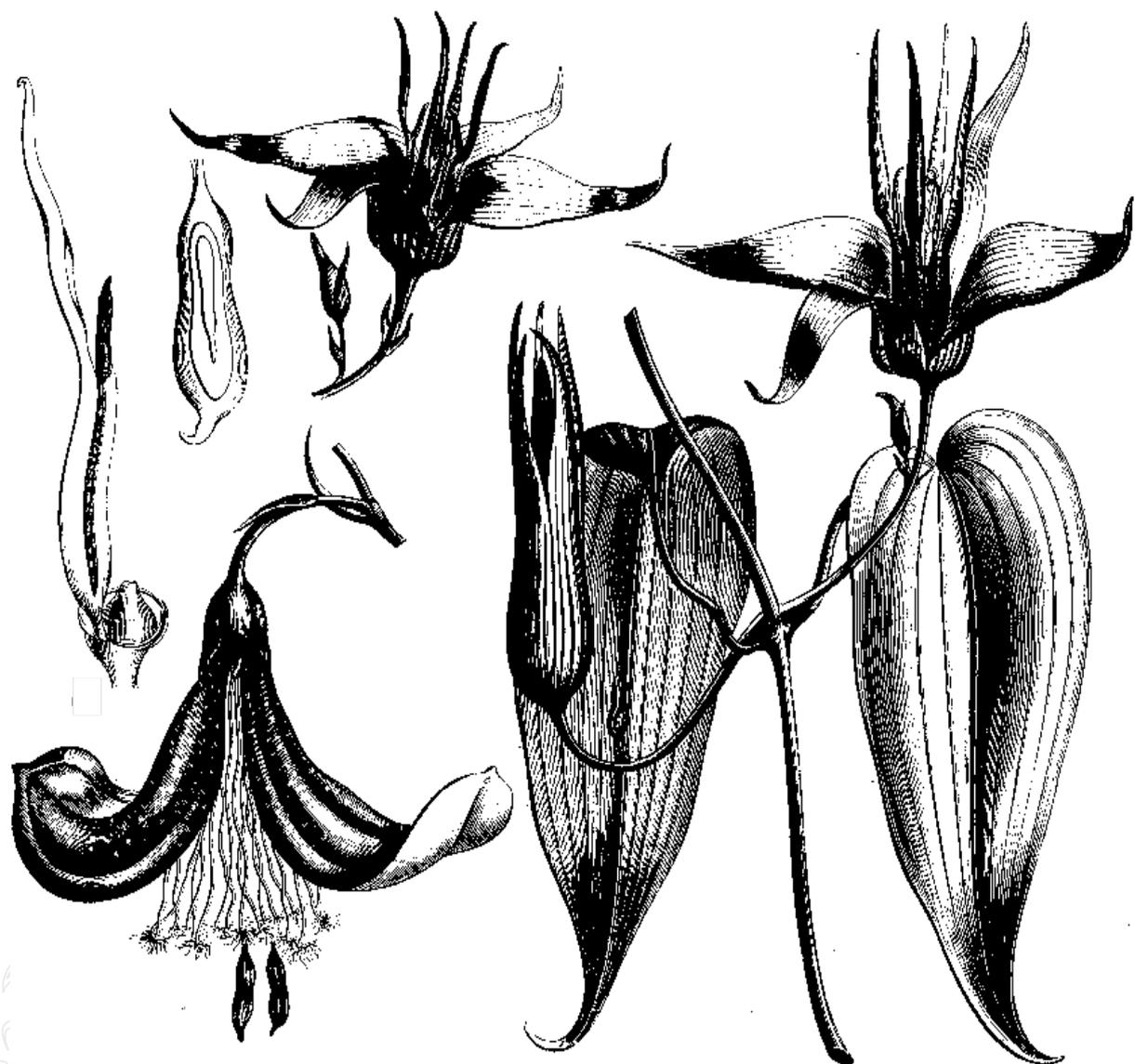
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stemona tuberosa* Lour. HC

วงศ์ Stemonaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถา เถากลมเรียวยาวเล็กสีเขียว พาดพันต้นไม้อื่น ใบรูปหัวใจ ผิวและขอบเรียวยาว สีเขียวขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 7.1 ซม. ยาวเฉลี่ย 12.4 ซม. หัวเข็มมีหัวเป็นแท่งกลมยาวขนาดนิ้วมือเป็นกระจุก ดอกตูมสีเขียวอมเหลือง บานออกดอกเป็นสีแดงเข้มหรือขาว ฝักเล็กปลายแหลมพบตามป่าดงดิบทั่วไป (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ ราก (หัว) รสเมาเบื่อ ปรงยารับประทานแก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสียคันตามร่างกาย ฆ่าพยาธิภายในมะเร็งตับ ตำสมมน้ำเอาพอกทาฆ่าหิด เหา แมลงหนอนศัตรูพืช ต้มยาจุน รุม หัวริดสีดวงให้ฟ่อแห้งไป (นิจศิริ เรืองรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่สำรวจ อ่างวิมารลอย

ภาพที่ 68 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น และใบของหนอนตายหยาก

ที่มา : หนอนตายหยาก, <http://herba.msu.ru/shipunov/else/images/stemon.png>, 2551

ภาพที่ 69 แสดงลักษณะ ดอก ลำต้น ใบ และขนาดใบของเอื้องหมายนา

เอื้องหมายนา

ชื่อพื้นเมือง เอื้องหมายนา เอื้องดิน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Costus speciosus* (Koen.) Sm. H

วงศ์ Costaceae

ลักษณะ เป็นพืชลงหัวลำต้นกลมฉ่ำน้ำ รากเป็นหัวต่อยาวที่โคนแข็งเหมือนไม้ใบออกเรียงรอบต้นรูปหอยปลายแหลม โคนสอบเรียววามนขนาดของใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 6.3 ซม. ยาวเฉลี่ย 19.1 ซม. มีขนทุกส่วนของต้น ดอกสีขาวรูปปากแตร ขอบหยักเป็นคลื่นบานสวยงาม ออกเป็นช่อแน่นที่ปลายต้น ทอยช่อบานทีละดอกสองดอก เกิดตามเชิงเขาและป่าเบญจพรรณ (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

สรรพคุณ เหง้า รสขมเมา ต้องต้มหรือเผาให้สุกก่อนกิน เพราะเหง้าสดมีพิษมาก ช่วยขับปัสสาวะ แก้บวมน้ำ แก้ตกขาว แก้โรคติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะ แก้แผลหนอง อักเสบวม ฆ่าพยาธิ ราก รสขมเมา ต้มน้ำดื่ม ขับพยาธิ ขับเสมหะ แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง (นิจศิริ เรื่องรังษี และคณะ, 2547)

แหล่งที่พบ คอยคุงหมิง

ภาพที่ 70 แสดงลักษณะ ดอก เถา ใบและขนาดใบของขอดี้น

ฮ้อสะพายควาย

ชื่อพื้นเมือง ฮ้อสะพายควาย ย่านดุก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sphenodesme pentandra*

วงศ์ Verbenaceae

ลักษณะ เป็นไม้เถาพาดพันต้นไม้อื่น ใบเดี่ยวออกเรียงสลับกัน ใบรูปหอกปลายเรียวเล็กน้อย และแหลม โคนใบแหลม เส้นใบย่อยออกตรงข้ามกันห่างๆ ผิวและขอบเรียบค่อนข้างหนาขนาดใบจากตัวอย่างกว้างเฉลี่ย 2.2 ซม. ยาวเฉลี่ย 6.8 ซม. (http://www.dld.go.th/lssp_spr/Project_organic_plant.html : 14 กุมภาพันธ์ 2552.)

สรรพคุณ เถารสฝื่อนเมา ต้มน้ำหรือดองสุราดื่ม ช่วยให้เลือดลมเดินสะดวก บำรุงกำลัง บำรุงข้อให้แข็งแรง (http://www.dld.go.th/lssp_spr/Project_organic_plant.html : 14 กุมภาพันธ์ 2552.)

แหล่งที่สำรวจ ทางข้ามคอกยคุณหมิง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวรุ่งทิพย์ จิตมกล้า
วัน เดือน ปีเกิด	21 พฤษภาคม พ.ศ. 2529
ที่อยู่	27 หมู่ 11 ตำบลหนองกรด อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ 60180
ประวัติการศึกษาจบการศึกษา	ระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านบางพล้อยางหลวง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนท่าเสาพิทยาคม จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม
ปัจจุบัน	ปริญญาตรี (วท.บ.ชีววิทยาประยุกต์) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
เบอร์โทรศัพท์	084-5980296